

הלכות אישות פרק א' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום השיעור על ספר נשים, הלכות אישות, פרקים א-ב

הקדמה לספר נשים

הפסוק של ספר נשים

הרמב"ם פותח את ספר נשים עם הפסוק (משלי י"ד:כ"ז): "תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות."

פשוט: הרמב"ם פותח כל ספר עם "בשם ה' אל עולם" (מבוסס על "ויקרא אברהם בשם ה' אל עולם"), ואחר כך פסוק המשמש ככותרת לספר.

חידושים וביאורים:

- הדרך דומה למדרשים שפותחים ב"פתח לה מהאי קרא" — פסוק (לעתים קרובות מתהלים) שמביא את עניינה של הפרשה.

- הפסוק מקושר לקהלת (ז:כ"ו): "מוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים." עניין הנשים הוא דבר "מסוכן" — אם נכנסים לעסק הנשים ללא סדר, הראש מתמלא במחשבות לא טובות. העצה נגד זה היא תורה — "תורת חכם מקור חיים" — כי כאשר הראש מלא בחכמה, היצר הרע לא יכול להיכנס.

- **חילוק:** קהלת לא מתכוון שכל אישה היא "מות" — אלא מי שמסתובב אצל נשים **שלא באופן מסודר**. קהלת עצמו אומר שני צדדים: "מוצא אני מר ממות את האשה" וגם "ראה חיים עם אשה אשר אהבת." אם מתנהגים באהבה על פי תורה — זה "ראה חיים" (= תורת חכם מקור חיים). אם לא — זה "מר ממות" (= מוקשי מות).

- המילה "מקור" קשורה לאישה עצמה — "ויהי מקורך ברוך".

- **השוואה לספר זמנים:** ספר זמנים היה בעיקר מצוות עשה (חיובי) — אהבה, שבת, יום טוב). ספר נשים ממוקד יותר על **הצלה ממכשולות** — "לסור ממוקשי מות." אף שיש גם צד חיובי — מצוות חתונה, פריה ורביה — **העיקר** בספר נשים הוא יותר "גדר" — הגדרות וגדרים. (עריות ממש נמצאות בספר קדושה, לא כאן.)

מבנה ספר נשים — חמש הלכות

הרמב"ם מחלק את ספר נשים לחמש הלכות: הלכות אישות, הלכות גירושין, הלכות יבום וחליצה, הלכות נערה בתולה, הלכות סוטה.

חידושים:

- **הלכות אישות** הוא המקרה הנורמלי — קידושין, כתובה, פריה ורביה, שלום בית. כל שאר ההלכות הן **היכי תמצוי** — כאשר נוצרות בעיות (גירושין, יבום, מוציא שם רע, אונס ומפתה, סוטה).

- סדר הרמב"ם **שונה מהמשנה:** בסדר נשים במשנה גיטין באה לפני קידושין (הקב"ה עושה רפואה למכה קודם). הרמב"ם לעומת זאת הולך **תחילה אישות** (קידושין) ואחר כך גירושין — סדר יותר הגיוני.

- בסדר נשים של המשנה יש גם נדרים ונזיר, שהרמב"ם הכניס לספר הפלאה. אבל מעט נדרים מופיע בהלכות אישות — לא היתר נדרים, אלא דינים של "איש מקדש את אשה שיש לו נדרים" והפרת נדרים של הבעל לאשתו.

- השם "נשים": בכל שאר ההלכות הרמב"ם מדבר אל **גברים**. כאן הוא מדבר אל גברים **על** נשים — על הקשר שלהם עם נשים. "אישות" מתייחס

יותר למושג של הקשר בין איש ואישה.

- [דיגרסיה: קשר בין ספר זמנים וספר נשים] — ספר זמנים מסתיים בשלום בין איש לאשתו (סוף הלכות חנוכה), שהוא מבוא טוב לספר נשים. כמו כן, מצוות עונה מחברת "זמנים" עם "נשים" — המילה "עונה" פירושה זמן, והחידוש הוא שאדם לא יכול להיות עם אשתו כשרוצה, אלא צריכה להיות **קביעות**.

מבנה הלכות אישות (25 פרקים)

פשוט: הלכות אישות כוללות: הגדרות (גדול, נער, בוגרת, איילנית), הלכות קידושין, הלכות כתובה (כולל חיובי בעל ואשה, מצוות פריה ורביה, שלום בית), ומעט נדרים ומומין.

חידוש: הקטגוריה "אישות" של הרמב"ם היא חידוש — במשנה אין מושג כזה. במשנה יש שתי מסכתות נפרדות: קידושין וכתובות. פריה ורביה נמצאת ביבמות. הרמב"ם יצר קטגוריה הגיונית חדשה המאחדת את כל ההיבטים של קשר האישות הנורמלי.

הקדמת הרמב"ם — ארבע המצוות של הלכות אישות

הרמב"ם אומר: "יש בכללה ארבע מצוות — שתי מצוות עשה ושתי מצוות לא תעשה: (א) לישא אשה בכתובה ובקידושין, (ב) שלא תבוא על אשה בלא כתובה וקידושין, (ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה, (ד) לפרות ולרבות ממנו."

פשוט: הלכות אישות מכילות ארבע מצוות — שתי עשה ושתי לא תעשה — העוסקות בנישואין עם כתובה וקידושין, איסור ביאה ללא כתובה/קידושין, איסור מניעת שארה כסותה ועונתה, ופריה ורביה.

חידושים והסברות:

1. מה פירוש "כתובה" ב"לישא אשה בכתובה ובקידושין"? הרמב"ם בפנים (פרק י"ב) סובר שעיקר כתובה מדאורייתא, והוא אומר "עשרה דברים, שלשה הם מן התורה" — כלומר שארה כסותה ועונתה. אבל "כתובה" כאן לא מתכוונת לא לשארה כסותה ועונתה. הסברה: שארה כסותה ועונתה הוא חיוב טבעי שבא אוטומטית כשיש נישואין — זה לא החידוש של קידושין. במקום זאת "כתובה" כאן מתכוונת למושג של **התחייבות פורמלית** — שיש נישואין בסדר, עם קנין, לא סתם מערכת יחסים אקראית. הראיה: בגמרא כתוב שפילגש היא "בלא כתובה", והרמב"ם סובר שפילגש אסורה מצד "לא תהיה קדשה" (ראה מחלוקת רמב"ם וראב"ד). "בכתובה" פירושו אפוא ההיפך מפילגש — עם התחייבויות, עם סדר, לא בדרך אקראי. מצוין גם שבמקומות אחרים בהקדמה כתוב רק "לבעול בקידושין" ללא המילה כתובה, מה שמקשה עוד יותר.

2. **סדר ארבע המצוות:** הרמב"ם מסדר את המצוות לא לפי ספר המצוות (שבו עשה ולא תעשה נפרדים), אלא לפי "סיפור" הגיוני — תחילה להתחתן (עשה), אחר כך איסור ללא נישואין (ל"ת), אחר כך כשיש כבר נישואין — חיוב שאר כסות ועונה (ל"ת), ולבסוף פריה ורביה. הדיוק "לפרות ולרבות ממנו" — מהאישה שקידש — מראה שהרמב"ם מניח את הסדר הנורמלי, אף שפריה ורביה טכנית לא תלויה בקידושין (אפשר לקיים ללא קידושין). להשוואה: ספר החינוך, ההולך לפי סדר המקראות, יש לו פריה ורביה כמצווה הראשונה בתורה.

פרק א' — המבוא: עשרים שמות

פשט: הרמב"ם מסביר בסוף פרק ב' שהפרקים הראשונים מבארים "עשרים שמות" — עשרים מושגים/מילים (שמות דבר / nouns) — שדרכם יובנו כל הלכות אישות.

חידושים:

1. **"שם" = שם דבר, לא שם אדם:** "עשרים שמות" פירושו עשרים מושגים/מילים, לא שמות של אנשים. אלו המושגים היסודיים שצריך להבין להלכות אישות.

2. **מדוע הרמב"ם נותן הקדמה היסטורית:** ה"שם" הראשון הוא "קידושין", שהוא גם מצווה. ההלכות הראשונות משרתות תפקיד כפול: (א) להסביר את מצוות עשה של קידושין, (ב) להגדיר את המושג "קידושין" עצמו. מכיוון שקידושין אינו מושג טבעי — זה חידוש של התורה — הרמב"ם צריך להסביר דרך היסטוריה מאיפה המושג בא, מה הוא שינה.

3. **מדוע הרמב"ם לא עושה מילון נפרד:** בהלכות אחרות (למשל הלכות שבת — חורש, זורע, קוצר) הרמב"ם עושה רשימה נפרדת. כאן לעומת זאת המושגים מוסברים בתוך ההלכות עצמן. אולי כי כאן מתחילה "למדות" — מושגי חלות כמו "מקדשת", "זוכה" — שונים מהלכות מעשיות/משפטיות שנלמדו עד כה ברמב"ם.

פרק א' הלכה א' — קודם מתן תורה

הרמב"ם אומר: "קודם מתן תורה, היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא לישא אותה, מכניסה לביתו ובוועלה בינו לבין עצמו, ותהיה לו לאשה."

פשט: לפני מתן תורה, אם גבר פגש אישה ברחוב, ושניהם רצו — הוא לקח אותה הביתה, בעל אותה בפרטיות, והיא נעשתה אשתו.

חידושים:

1. **"רצה הוא והיא" — שניהם צריכים להסכים:** הלשון "אם רצה הוא והיא" מראה שלפני מתן תורה אין דבר כזה שהגבר מקדש את האישה (ללא הסכמתה באופן פורמלי). שניהם צריכים להסכים באופן שווה. "לישא אותה" לא אומר שהוא עושה משהו לה, אלא "להיות נשואים" — הם רוצים להיות ביחד. לשניהם יש זכות לעזוב.

2. **"בינו לבין עצמו" — חיסרון, לא מעלה:** "בינו לבין עצמו" לא פירושו צניעות כמעלה, אלא שזה חיסרון — פירושו "שלא לפני עדים", "שלא ייחדה לפני עדים". אף אחד לא צריך לדעת על כך. שני אנשים נפגשו, אפילו ללא עדים, הוא הולך הביתה, והיא נעשית אשתו. זה ההבדל מאחרי מתן תורה שבו קידושין צריכים להיות בעדים.

3. **אשת איש אצל בני נח:** איסור אשת איש כבר משבע מצוות בני נח — ברגע שגבר ייחד אישה ולקח אותה הביתה, כבר יש איסור אשת איש. המגיד משנה אומר גם שבן נח אין לו קידושין — זה נעשה אשת איש "בייחוד בעלמא". אבל הרמב"ם כאן לא בא להסביר הלכות בני נח, אלא לתת את הרקע ההיסטורי לחידוש הקידושין.

הלכה א' (המשך) — "נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחילה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה"

הרמב"ם אומר: "נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה, יקנה אותה תחילה בפני עדים, ואחר כך תהיה לו לאשה."

פשט: לאחר שניתנה התורה, נוספה מצווה ליהודים: אם גבר רוצה לקחת אישה, עליו תחילה לעשות מעשה קנין בפני עדים, ורק אחר כך היא נעשית אשתו.

חידושים:

1. **חידוש הקידושין הוא "מעמד הקנין":** החידוש העיקרי של קידושין אינו סתם שצריך לומר "אני רוצה להתחתן" — כי רצון כזה תמיד היה (רצה הוא והיא). החידוש הוא שזה נעשה **מעמד קנין** פורמלי: קוראים שני עדים, אומרים "הריני מקדש אותך" או "הרי את מקודשת", ובכך זה נעשה קנין רשמי.

2. **"בפני עדים" הוא הגדרה בסיסית של קידושין, לא רק עניין ראייה:** מה שהרמב"ם כותב "בפני עדים" אינו רק כדי שידעו מה קרה, אלא זו **הגדרה יסודית** של הקנין עצמו. מכאן אולי יוצא הלכות **שעדות בקידושין היא "לקיום"** (לא רק לבירור). כי לקנות בינו לבין עצמו זה "לא הועיל חכם בתקנתו" — זה בדיקת כמו סתם לומר שרוצים להתחתן, ללא מעשה פורמלי.

3. **"ואחר כך תהיה לו לאשה" — הקנין עצמו עושה אותה לאישה:** בשלב הקידושין כבר לא כתוב "בוועל" — הקנין עצמו, ללא ביאה, עושה אותה לאשתו. זה חידוש ביחס למציאות הקודמת שבה "בוועלה" היה כל המעשה.

4. **"נצטוו ישראל" — להוציא בן נח:** הלשון "נצטוו ישראל" פירושו שבני נח נשארו עם הסדר הקודם (מהלכה א' — "בוועלה בינו לבין עצמו"). כל התורה כולה לישראל, והלכות בן נח נמצאות בהלכות מלכים.

הלכה א' (המשך) — הפסוק "כי יקח איש אשה ובא אליה"

הרמב"ם אומר: "שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה."

פשט: המקור לדין קידושין לפני נישואין.

חידושים:

1. **מדוע הרמב"ם מביא את הפסוק של מוציא שם רע, לא את הפסוק של גט?** הגמרא בקידושין מביאה בדרך כלל את הפסוק "כי יקח איש אשה ובוועלה" (מפרשת גט), אבל הרמב"ם מביא את הפסוק "כי יקח איש אשה ובא אליה" (ממוציא שם רע). הרמב"ם מביא הרבה פעמים פסוק אחר מהגמרא, כי הוא מחפש פסוק שהפשט שלו הוא ראייה טובה יותר. אבל נשאר בספק איך הפסוק הוא ראייה טובה יותר. שני הפסוקים בפרשת כי תצא, והפסוק שהרמב"ם מביא אינו הקודם בסדר.

הלכה א' (המשך) — שלוש לשונות: קנין, לקיחה, קידושין/אירוסין

הרמב"ם מביא שלוש לשונות למעשה: "יקנה אותה" (קנין), "כי יקח" (לקיחה מהפסוק), ו"הנ נקראין קידושין או אירוסין בכל מקום" (לשון חכמים).

פשט: הרמב"ם בונה מילון של מושגים — קנין, לקיחה, קידושין, אירוסין — שכולם מציינים את אותו מעשה.

חידושים:

- **קידושין = לשון חכמים:** כפי שהגמרא מסבירה, קידושין פירושו "אסורה לכל העולם כהקדש" — היא נאסרת לכל האחרים כמו הקדש. אירוסין הוא בפשטות לשון התורה. שתי הלשונות מבטאות עניין של בלעדיות — האישה בלעדית לגבר.

- **לקיחה בפשוטו של מקרא לעומת לשון חכמים:** בפשוטו של מקרא "לקיחה" פירושה הכנסה לביתו לבעול, כפי שרואים מ"כי יקח איש אשה ובא אליה" ו"ארש אשה ולא לקחה" (הוא לא לקח אותה לבעול). אבל חכמים למדו ש"לקיחה" ב"כי יקח" פירושה קנין — איזושהי לקיחה פורמלית, לא סתם הכניסה הטכנית הביתה.

הלכה א' (המשך) — "ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת"

חידוש — קידושי ביאה וקושיה על הסבר הרמב"ם: אם המילה העיקרית של קידושין היא שיהיה קנין פורמלי (לא סתם שני אנשים שמחליטים),

חידושים:

1. **קידושין מורידים, לא רק מוסיפים:** בהלכה א נראה היה שקידושין מוסיפים משהו (קנין פורמלי). כאן רואים שקידושין גם מורידים — לא צריך יותר את ה"הכנסה לביתו" שהייתה לפני מתן תורה. ברגע שיש קידושין, זה לבדו מספיק במקום כל שאר הדברים.

2. **"לא נכנסה לבית בעלה" — פירוש פשוט:** אישה כשהיא רווקה גרה אצל האב; הבעל מכניס אותה אליו הביתה. בדרך כלל זה היה העיקר של אישות. קידושין מחדשים שהיא יכולה עדיין לגור אצל האב, אבל היא כבר שייכת לו.

3. **ארוסה לעומת נשואה — חילוקים:** לגבי הדברים שהרמב"ם מונה (חיוב מיתה, צריכה גט) ארוסה בדיוק כמו נשואה. אבל יש חילוקים — למשל, אם היא התחתנה לכהן, האם היא כבר מותרת לאכול תרומה.

4. **הבעל עצמו עם ארוסתו:** הבעל עצמו גם לא רשאי לבעול את ארוסתו — זה לכל הפחות איסור דרבנן ("אסור לו לבוא על ארוסתו"). אבל אחר חייב מיתה. [הערה: אם הוא בועל בבית שיכול להיקרא "ביתו", זה עצמו יכול להיות חופה].

5. **היום:** על פי הלכה צריך גם שבע ברכות — "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה" — זה תנאי נוסף לנישואין.

6. **מדוע הרמב"ם לא הביא את הפסוק "כי יקח איש אשה ובעלה?"** ברגע שהוא אומר "צריכה גט", הפסוק של "כי יקח איש אשה ובעלה..." וכתב לה ספר כריתות" היה מאוד מתאים. התירוץ: בהלכות גירושין הרמב"ם כותב את זה למעשה — שם יש גם התחלה/הקדמה.

הלכה ג' — קודם מתן תורה: קדשה

הרמב"ם אומר: "קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוועל אותה על אם הדרך והולך לו, וזו היא הנקראת קדשה."

פשוט: לפני מתן תורה, אם גבר ואישה שניהם רצו, הוא שילם לה, היה ביאה חד-פעמית, והלך. אישה כזו נקראת "קדשה".

חידושים:

1. **יהודה ותמר כדוגמה מופת:** הדוגמה לכך היא יהודה עם תמר — הוא שילם, ומשתמע בפסוק שזה היה לגיטימי. אם משלמים זה בסדר; אם לא משלמים, זה חיה (= לא חוקי). לשון הרמב"ם "על אם הדרך" הוא רמז למעשה יהודה ותמר.

2. **לפני מתן תורה — מה היה אסור?** אונס (= אונס) כנראה תמיד היה עבירה, גם לפני מתן תורה. בדור המבול ה' כעס — אולי על אונס, אולי על אשת איש. אבל ברגע שיש רצון (שניהם מסכימים), זה נקרא "קדשה" — שלפני מתן תורה היה מותר.

3. [דיגרסיה: "ויראו בני האלהים את בנות האדם" (בראשית ו): התרגום מתרגם "בני האלהים" = בני השופטים/בני החשובים, ו"ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו" — הם חטפו נשים. המבול בא על אונס. אשת איש היא גם ענף של אונס, כי באשת איש תמיד יש התנגדות של שני רצונות — הבעל לא רוצה. אונס הוא סוג של גזל: אונס רגיל הוא גזל מהאישה, ואשת איש הוא גזל מהבעל — אפילו אם האישה מסכימה, לבעל יש בעלות.]

4. **אטימולוגיה של "קדשה" ו"קידושין":** קדשה דומה מאוד לקידושין. קידושין פירושו מיוחד לאותו איש, וקדשה פירושו מיוחד להיות לזנות — להשכרה. ההבדל הוא בין השכרת נשים לקניית נשים — הכל קנין, רק קנין-השכרה.

5. [דיגרסיה: האם היה מושג של ייחוד/אישות לפני מתן תורה ללא ביאה?] אצל בן נח, אם שניים התייחדו, יש "רצה הוא והיא", אבל עדיין ללא ביאה וללא מגורים משותפים — יכול להיות שכבר יש משהו עניין של

קידושי ביאה קצת קשה — כי אפשר לעשות ביאה ללא קנין פורמלי. התירוץ: בקידושי ביאה עדים מעורבים — מתייחד בפני עדים (לא בועל בפני עדים ממש). זה מראה שכבר יש אנשים נוספים מעורבים, מה שהופך את זה למעשה פורמלי.

הלכה ב' — "וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם, ובאחד משלשה דברים האלו האשה נקנית: בכסף או בשטר או בביאה, ושלשתן דין תורה" הרמב"ם אומר: "וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם. ובאחד משלשה דברים האלו האשה נקנית: בכסף, או בשטר, או בביאה. ושלשתן דין תורה."

פשוט: הקידושין הם מצוות עשה מן התורה. אישה נקנית באחת משלוש דרכים: כסף, שטר, או ביאה. כל שלוש דין תורה.

חידושים:

1. **מחלוקת הגרסאות — כסף מדברי סופרים או דין תורה:** יש שתי גרסאות ברמב"ם. במהדורה הקודמת היה כתוב שכסף הוא מדברי סופרים, ושטר וביאה הם מדאורייתא. על כך הראב"ד התנגד בחריפות ("אמר אברהם, זה שיבוש"). במהדורה המאוחרת הרמב"ם שינה ל"ושלשתן דין תורה".

2. **שיטת הרמב"ם בדאורייתא/דרבנן:** השיטה הייחודית של הרמב"ם: "דאורייתא" פירושו אצל הרמב"ם מה שה' אמר למשה רבינו — הלכה למשה מסיני, או מה שכתוב במפורש בתורה. "דברי סופרים" פירושו מה שהחכמים למדו דרך דרשות. אפילו אם דרשה לומדת דין, אם זה חידוש של הסופרים (לא קבלה ממש), הרמב"ם קורא לזה "דברי סופרים". אבל זה לא אומר שזה לא מחייב מן התורה — זה רק אומר שזה לא כתוב במפורש.

3. **כלל הרמב"ם:** אם הוא מוצא בגמרא שכתוב על דין "מן התורה", הוא מניח שזו הלכה למשה מסיני (אפילו אם זו רק דרשה — הדרשה היא רק אסמכתא). אם הוא לא מוצא בגמרא שכתוב "מן התורה", הוא קורא לזה דברי סופרים.

4. **מדוע הרמב"ם במהדורה הראשונה כתב שכסף מדברי סופרים:** הרמב"ם הבין גמרא בקידושין שיש חילוק בין כסף לעומת שטר וביאה — על שטר וביאה כתוב בגמרא "מדאורייתא", אבל על כסף לא. לפי הכלל שלו הוא אמר שכסף הוא דברי סופרים.

5. **הסבר הלחם משנה והמגיד משנה אפילו לפי המהדורה הראשונה:** אפילו כשהרמב"ם כתב שכסף מדברי סופרים, הוא לא מתכוון שקידושי כסף לא מועילים מן התורה. הוא מתכוון רק שזה לא כתוב במפורש בתורה — הסופרים למדו את זה מקל וחומר או גזירה שווה. אבל בוודאי שנעשית אשת איש מן התורה דרך קידושי כסף.

6. **מדוע הרמב"ם שינה ל"שלשתן דין תורה" — שני מהלכים:**

- **מהלך א:** הרמב"ם נשאר עם שיטתו שכסף דברי סופרים, רק כי אנשים לא הבינו את כוונתו, הוא שינה את הלשון.

- **מהלך ב:** הרמב"ם עצמו למד מחדש את הגמרא וראה שהפירוש הקודם שלו בגמרא לא נכון — כפי שהראב

"ד טען. ממילא הוא באמת שינה את דעתו.

הרמב"ם כתב תשובה שבה הצדיק את הנוסח הראשון, אבל מאוחר יותר הוא בכל זאת שינה — מה שיכול לתמוך במהלך השני.

הלכה ב' (המשך) — ארוסה היא אשת איש ללא הכנסה לביתו הרמב"ם אומר: "וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת, אף על פי שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה, הרי היא אשת איש. והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין. ואם רצה לגרש צריכה גט."

פשוט: לאחר שנעשו קידושין, אפילו ללא ביאה וללא הכנסה לביתו, היא כבר אשת איש גמורה — אחר חייב מיתה, וצריך גט לגרש.

- הרמב"ם מביא כאן הגדרות של מילים שישמש בהן מאוחר יותר. הנקודה העיקרית הרלוונטית: בהלכות קידושין הרמב"ם יפסוק **"בערוה אין תופסין קידושין"** — קידושין לא עוזרים על עריות. לכן צריך תחילה לדעת מה "ערוה" פירושו. אף שהלכות עריות עצמן נמצאות בהלכות איסורי ביאה, ההגדרה נחוצה כאן להלכות אישות/קידושין.

- הרמב"ם כותב לאנשים שכבר יודעים את כל החומש, לכן מספיקה התייחסות קצרה לפרשת אחרי מות.

הלכה ה' (בערך) — הגדרת "שניות לעריות"

הרמב"ם אומר: "ויש נשים אחרות שאסורות מפני הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן הנקראות שניות, וכל אחת מהן [נקראת] שניה. ועשרים אשה הן."

פשוט: יש נשים נוספות שאסורות "מפני הקבלה" — זה איסור מדרבנן. הן נקראות "שניות" (יחיד: שניה), ויש עשרים כאלה.

חידושים:

1. **"מפני הקבלה"** — **לשון מוזר:** "קבלה" פירושה בדרך כלל משהו שמקובל ממש רבינו (תורה שבעל פה), אבל כאן מדברים על איסור דרבנן! אם "מפני הקבלה" היה פירושו כמו "מפי השמועה" — הלכה למשה מסיני — זה היה דאורייתא. לכן הרמב"ם מתכוון "מקבלת החכמים" — שיקבלו מהחכמים, לא שהחכמים קיבלו משהו.

2. **שתי גרסאות** — **"מפני הקבלה" לעומת "מפי הקבלה":** "מפני הקבלה" (עם נו"ן) דווקא עדיף מ"מפי הקבלה", כי "מפי הקבלה" היה ממש כמו "מפי השמועה" שפירושו הלכה למשה מסיני — וזה לא המקרה. הטקסט לפי נוסח הרב שילת.

3. **שניות לעריות כ"גדר:** שניות לעריות הוא הדוגמה הקלאסית של גזירה רבנית כ"משמרת למשמרתי" — שמירה לשמירה, כפי שכתוב ב"ג כללים של תורה.

רשימת שניות לעריות (הלכות ב-ג)

הרמב"ם מונה את עשרים השניות, עם חילוקים בין "אין לה הפסק" (הולך לעולם) ל"בלבד" (רק אותו דור).

עשרים השניות:

1. **אם אמו** — **"אין לה הפסק":** אם אם אמו עד מעלה מעלה אסורה. - [דיגרסיה:] נאמר בדרך צחות שלפי הרמב"ם שמביא הלכות למשיח, זה יהיה רלוונטי בתחיית המתים.
2. **אם אבי אמו** — **"בלבד":** רק דור אחד נוסף.
3. **אם אביו** — **"אין לה הפסק":** אם אם אביו עד מעלה מעלה אסורה.
4. **אם אבי אביו** — **"בלבד".**
5. **אשת אבי אביו** — **"אין לה הפסק":** אפילו אשת יעקב אביו אסורה על אחד ממנו — בלהה וזלפה היו אסורות על כל היהודים.
- [דיגרסיה:] ראובן נפגש עם בלהה, ו"יחי ראובן ואל ימות" — כבר ערבבו בברכת משה.
6. **אשת אבי אמו** — **"בלבד".**
7. **אשת אחי האב מן האם:** בתורה כתוב רק אשת אחי האב (מן האב), חכמים הוסיפו אשת אחי האב מן האם.
8. **אשת אחי האם (בין מן האם בין מן האב):** בתורה כתוב רק אשת אחי האב, חכמים הוסיפו אשת אחי האם — שני סוגים.

אישות. אבל התורה אמרה שצריך קנין. ההלכה כנראה מניחה שצריך להיות ממש בעילה (אצל בן נח), אבל אצל הרמב"ם זה לא לגמרי ברור.

הלכה ג' (המשך) — "משניתנה תורה נאסרה הקדשה"

הרמב"ם אומר: "משניתנה תורה נאסרה הקדשה, שנאמר לא תהיה קדשה מבנות ישראל. לפיכך כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין — לוקה מן התורה, מפני שבעל קדשה."

פשוט: אחרי מתן תורה קדשה (ביאה ללא קידושין) אסורה מן התורה, ומקבלים מלקות על כך.

חידושים:

1. **מחלוקת גדולה — מה פירוש "קדשה"? הרמב"ם מתכוון: כל ביאה ללא קידושין** — אפילו מיוחדת לאיש אחד — היא "בעילת זנות" ועובר על "לא תהיה קדשה". זה אומר שפילגש אסורה לפי הרמב"ם. "בעילתו בעילת זנות" (לשון הגמרא) פירושו לא רק דרך אקראי, אלא כל ביאה ללא קידושין.

2. **שיטת הראב"ד:** הראב"ד חולק בחריפות. הוא אומר: קדשה פירושה רק מופקרת לכל אדם. אבל אישה שהיא מיוחדת לאיש אחד (פילגש) — "אין בה לא מלקות ולא איסור לאו, והיא הפילגש הכתובה בפסוק. "פילגש מותרת לפי הראב"ד. הראב"ד מתרגם פילגש — "פי שגל" (הסבר של המילה).

3. **שלוש רמות של ביאה:**

- (א) **ללא רצון** (אונס) — תמיד אסור, אפילו לפני מתן תורה.
- (ב) **קדשה** — ברצון ובשכר, אבל ללא קביעות (בשוק, על אם הדרך) — לפני מתן תורה מותר, אחרי מתן תורה אסור מדאורייתא.
- (ג) **מיוחדת לאיש אחד ללא קידושין** (פילגש) — כאן המחלוקת רמב"ם/ראב"ד.

4. **סברת הרמב"ם — נגד "קידושין מזויפים":** הרמב"ם הכיר את המנהג המוסלמי של "נישואין לשעתיים" (מוט'עה באיראן), שבו יש נישואין לשעה ומיד גט — שזה בעצם "מאן דהב ליומא" (קידושין לזמן). הרמב"ם סבר שזה "זנות עם הכשר" — קידושין מזויפים. לכן הרמב"ם למד שהתורה דורשת קידושין אמיתיים עם עדים, סדר שלם, לא הסדר פיקטיבי. "נותן לה שכרה" הוא הסדר פיקטיבי כזה.

5. **נפקא מינה לגבי אשת איש:** נפקא מינה חשובה: אצל בן נח, אם הוא מביא אישה אליו הביתה (הכנסה לביתו), היא נעשית אשת איש, ובן נח אחר חייב מיתה עליה. אבל אצל יהודי — כל עוד הוא לא עשה קידושין, היא לא אשת איש, ואדם אחר לא עובר על אשת איש (אף שזה לא מוסרי). ההבדל: אצל בן נח "הכנסה לביתו" כבר עשתה קנין; אצל יהודי צריך קידושין.

6. **הלכה למעשה:** רוב המפרשים לומדים שהרמב"ם סובר שאפילו ייחוד לעצמו (מיוחדת לאיש אחד) עובר על "לא תהיה קדשה" — פילגש אסורה. המחלוקת מובאת בשולחן ערוך, שבו מביאים גם את שיטת הראב"ד שזה מותר. למעשה יש לשאול את הרבנים המקומיים.

הלכה ד' (בערך) — הגדרת "ערוה"

הרמב"ם אומר: "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת, והן האמורות בפרשת אחרי מות, הן הנקראין עריות, וכל אחת מהן [נקראת] ערוה, כגון אם, אחות, בת, וכיוצא בהן."

פשוט: הרמב"ם מגדיר את המושג "ערוה" — כל אישה שהתורה אסרה ביאה עמה וחייבים כרת, כפי שכתוב בפרשת אחרי מות (שקוראים במנחה ביום כיפור), נקראת "ערוה" (רבים: עריות).

חידושים:

9. **כלת בנו** — **"אין לה הפסק"**: בתורה כתוב רק כלתו, חכמים הוסיפו כלת בנו, ועד סוף העולם — **"עד שתהיה אשת אחד ממנו שניה על יעקב אבינו"**.

- נשאלת השאלה מדוע אומרים תמיד **"יעקב אבינו"** ולא **"אברהם אבינו"** — אולי כי אברהם אבינו עדיין לא היה לו דין ישראל.

10. **כלת בתו** — **"בלבד"**.

11. **בת בת בנו** — **"בלבד"**.

12. **בת בן בנו** — **"בלבד"**.

13. **בת בתו** — **"בלבד"**.

14. **בת בן בתו** — **"בלבד"**.

- **מחלוקת רמב"ם ורמב"ן**: הרמב"ם סובר שאצל נכדים זה הולך רק עד נינים (ארבעה דורות). הרמב"ן סובר שבת בת בנו גם אסורה — זה הולך הלאה. **השולחן ערוך** פוסק כרמב"ן שזה אסור. זה **רלוונטי למעשה**.

- [דיגרסיה]: נאמר בדרך צחות שיהודי שמגיע למאה שנה צריך לשמוח — **"נוספו עוד כמה איסורים"**. בימים קדומים התחתנו צעירים יותר, לכן זה לא היה כל כך רחוק.

15. **בת בן אשתו** — **"בלבד"**: נכדת חורג דרך זכרים.

16. **בת בת בן אשתו** — **"בלבד"**: דרך נקבות.

17. **אם אבי אבי אשתו**.

18. **אם אם אם אשתו**.

19. **אם אב אם אשתו**.

20. **אם אב אשתו**.

אלו עליות דרך משפחת האישה.

שניות שאין להן הפסק — **הכלל**

הרמב"ם אומר שארבעה מיני שניות אין להן הפסק: אם האם עד למעלה (אם של אם ללא סוף), אם האב עד למעלה, אשת אבי האב עד למעלה (אשת הסבא ללא סוף), ואשת בן בנו עד למטה. **כל שש עשרה השניות האחרות הולכות רק עד ארבעה דורות**.

חידושים:

- שניות הן מאותה קטגוריה כמו עריות — עניין של איסור קרבת משפחות — רק ללא כרת. **המורה נבוכים** מובא, שבו הרמב"ם מסביר שהטעם לאיסורי קרבה הוא שאדם לא יגור עם מישהי שמסתובבת איתו בבית וקל לבוא לעבירה. אבל יש סוג אחר של איסור — **איסורי קדושה** — שאסור מסיבות אחרות, לא כי היא קרובה משפחה.

- מצוין שעברנו מהר על השניות, ובפועל אף אחד לא יזכור אילו סבתות אסורות. הרמב"ם מביא את זה כאן כי הוא משתמש במושג **"שניה"** מאוחר יותר בהלכות קידושין; הביאור העיקרי יהיה בהלכות איסורי ביאה.

הלכה ד'-ה' (בערך) — **איסורי לאוין / איסורי קדושה**

הרמב"ם אומר: **"כל שאסר ביאתו בתורה ולא חייב עליו ביאתו כרת"** — **כל ביאה שהתורה אסרה אבל ללא כרת, אסורה בלאו, ונקראת "איסורי לאוין" או "איסורי קדושה"**. **"ותשעה הם"**.

פשט: זו קטגוריה חדשה — לא עריות (כרת), לא דרבנן, אלא לאוין דאורייתא. השם **"איסורי קדושה"** מראה שהטעם הוא בגלל רמות של קדושה (לא קרבה).

תשעת האיסורים:

1. **אלמנה לכהן גדול** — כהן גדול רשאי להתחתן רק עם בתולה ("והוא אשה בבתוליה יקח").

2-4. **גרושה, זונה, חללה לכהן הדיוט** — חללה פירושה גולדה מאיסורי קדושה (גם כהן גדול וגם כהן הדיוט). גרושה אסורה לכל הכהנים. אלמנה

מותרת לכהן הדיוט.

5. **ממזרת לבן ישראל** — גולדה מאיסורי עריות.

6. **בת ישראל לממזר**.

7. **בת ישראל לעמוני ומואבי** — אפילו הקדושה הבסיסית של בת ישראל אוסרת את זה.

8. **בת ישראל לפצוע דכא וכרות שפכה** — מום באברי הולדה.

9. **מתזיר גרושתו אחר שנישאת** — אפשר להחזיר גרושה רק לפני שקיבלה קידושין מאחר.

(+) **יבמה לזר** — יבמה שיש לה עדיין זיקה ליבם והלכה להתחתן עם זר.

חידוש על הספירה של תשעה:

הלחם משנה כבר שואל את הקושיה שלא יודעים איך לספור תשעה — או יוצא שבע או אחד עשר. התירוץ: צריך לראות **במנין המצוות** של רמב"ם, שבו הוא סופר אלמנה לכהן גדול כלאו אחד, אבל גרושה, זונה, חללה נספרות כשלושה לאוין נפרדים, אף שהפסוק אומר אותן בלשון אחת: **"גרושה וזונה וחללה לא יקח"**. בכך יוצא תשעה.

הלכה ה'-ו' (בערך) — **איסורי דרבנן: חלוצה ונתינים**

הרמב"ם אומר: **חלוצה** — **"הרי היא כגרושה והיא אסורה לכהן מדברי סופרים"**. **נתינים** — **"הרי הן כממזרים אחד זכרים ואחד נקבות ואיסורם מדברי סופרים"**. **"ובהלכות איסורי ביאה יתבאר לך מה הם הנתינים"**.

פשט: חלוצה דומה לגרושה — היה לה זיקה ליבם, כמעט כמו בעל, והשתחררה ממנו. נתינים הם ספק-ממזרים.

חידושים:

- הרמב"ם משאיר את הלומד במתח — הוא לא אומר מה נתינים, אלא מפנה להלכות איסורי ביאה בספר קדושה.

- **שאלה**: מדוע הרמב"ם לא שם את הדרבנן (חלוצה, נתינים) יחד עם הלאוין, כי לא מדרבנן הוא גם איסור? מוצע שאולי זה רלוונטי להבדל מאוחר יותר האם תופס קידושין או לא.

הלכה

ו'-ז' (בערך) — **איסורי עשה**

הרמב"ם אומר: **"ויש שאיסור ביאתן בעשה ואינן מחייבי לאוין"**. **ושלשה הן: מצרי ואדומי דור ראשון ודור שני אחד זכרים ואחד נקבות, ובעולה לכהן גדול"**.

פשט: מצרי ואדומי — דור ראשון ודור שני אסורים, דור שלישי כבר **"יבוא בקהל ה'"**. **"בעולה לכהן גדול** — לא אלמנה (שזה לאו), אלא אישה שכבר נבעלה, אף שהיא לא אלמנה.

דברי הרמב"ם (המשך): **"לפי שלא נאמר באלו לא יבוא או לא יקח, אלא מכלל שנאמר דור שלישי יבוא להם, אתה למד שדור ראשון ושני לא יבוא. ומכלל שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח, אתה למד שאינה בתולה לא יקח, ולאו הבא מכלל עשה הרי הוא כעשה"**.

פשט: הרמב"ם מסביר מדוע מצרי ואדומי ראשון ושני, ובעולה לכהן גדול, מקבלים רק מלקות מדרבנן (מכת מרדות) ולא מלקות דאורייתא: כי אצלם לא כתוב בתורה לאו מפורש. אצל מצרי ואדומי כתוב רק **"דור שלישי יבוא להם"** — מזה לומדים שדור ראשון ושני אסורים, אבל זה **"לאו הבא מכלל עשה"** שיש לו דין של עשה. אצל בעולה לכהן גדול כתוב רק **"והוא אשה בבתוליה יקח"** — מזה לומדים ש"אינה בתולה לא יקח", אבל גם זה לאו הבא מכלל עשה.

חידושים:

וחללה זונה את אלה לא יקח" (ויקרא כ"א, י"ד). זה לאו כתוב, לא לאו הבא מכלל עשה. לכן על אלמנה לכהן גדול מקבלים מלקות דאורייתא, אבל על בעולה סתם (שאינה אלמנה/גרופה) יש רק עשה.

3. **מוסר השכל בלימוד:** הרבה פעמים כשיש רמב"ם קשה, אפשר לראות בחומש והחומש מסביר את הרמב"ם. זה היה רגע מביש שלא נזכר שהלאו על אלמנה כתוב במפורש בפרשת אמור.

בכך מסתיים השיעור על פרק א' (ותחילת פרק ב') של הלכות אישות.

תמלול מלא

הקדמה לספר נשים — מבנה, פסוק והמושג אישות

פתיחה

ר' יצחק: אחים יקרים, הנה אנחנו כאן. טוב.

ר' יואל אשר: טוב. אנו מתחילים, אם ירצה השם, בעזרת השם אנו מתחילים ביום ראשון אסרו חג סוכות תשפ"ז, ואנו מתחילים ספר חדש מהרמב"ם, ספר נשים. אנו הולכים ללמוד הלכות הנוגעות לעניינים שבין איש לאשתו, מקידושין, גירושין, וכן הלאה. וכבר, בזכות זאת יזכו כל היהודים שצריכים להינשא לנשים לקבל עזרה בנשים, ואנו נלמד היטב, נצלול לתוך הסוגיות. ולפני שנתחיל, רצינו להודות לנותן החסות לשיעור שלנו, ידידנו שמאפשר לשיעור להתקיים, הרב רבי יואל אליעזר וועצבערגער. זכות התורה תלויה אותו.

הפסוק של ספר נשים: "תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות"

ר' יואל אשר: בספר נשים יש את סוגי ההלכות הבאים. אה, הרמב"ם אומר זאת בעצמו.

ר' יצחק: אתה תעשה הקדמה לספר. הם לא הביאו כאן את ההקדמה של הספר.

ר' יואל אשר: אה,

ר' יצחק: הרמב"ם מתחיל את הספר כך.

ר' יואל אשר: ספר נשים. ספר נשים הרמב"ם מתחיל כך: תמיד הפרק הראשון שלו הוא **"בשם ה' אל עולם"**. זה מבוסס על הפסוק **"ויקרא אברהם בשם ה' אל עולם"**. אברהם אבינו, לפני שהייתה תורה הוא קרא בשם ה' אל עולם, ועכשיו יש תורה, הדרך לקרוא בשם ה' אל עולם היא דרך לימוד משנה תורה או דרך לימוד תורה.

ואחר כך לכל ספר יש לרמב"ם פסוק שהוא כותרת לספר. אמרתי קודם לר' יצחק שזה כמו המדרש, כמעט כל מדרש, "בראשית ברא אלקים", "פתח לה מהאי קרא", הוא מתחיל עם איזה פסוק בתהלים שמסביר. גם כאן, פסוק שמביא את עניין הנשים, או העניין למשל אצל זמנים היה "תקעו בחודש שופר" או משהו כזה.

אבל על כל פנים כאן הוא מביא את הפסוק במשלי שאומר כך: **"תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות"**. לכאורה העניין הוא כך: התורה של הקב"ה שהיא תורת חכם, תורה חכמה, או התורה של משה רבינו שהיא תורה חכמה, היא מקור חיים. וזה עוזר להיפרד, להינצל ממוצא אני מר ממות.

דיון: הפסוק ו"מוצא אני מר ממות את האשה"

ר' יואל אשר: הוא מתכוון לכאורה שעניין הנשים הוא דבר מסוכן, כי אם מתעסקים בעסק של נשים הראש מתמלא כל היום במחשבות לא טובות וכן הלאה, כמו שהרמב"ם אומר. ומה העצה נגד זה? ללמוד את התורה, כמו שהרמב"ם אומר שמי שהראש שלו מלא בחכמה, היצר הרע לא ייכנס.

אבל גם איך להתמודד עם הסוגיה של נשים, עם מי מותר להתחתן, עם מי אסור, איך מתנהגים עם אישה, איך מתייחסים לאישה. כל הדברים האלה

התורה אומרת לנו, שהתורה היא מקור החיים. וזה עוזר לנו לסור מרע, ממוצא אני מר ממות. גם אישה עצמה יש בה משהו מהמילה מקור, כן? והיא מקורך ברוך. אבל יש תורה טובה,

ר' יצחק: זה לא המקור של הנשים. מוצא אני מר ממות הוא על שם, כמו שכתוב בקהלת למדנו השבוע, **"מוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים"**. אני חושב שהפשט הפשוט של קהלת מתכוון לזה שמי שמסתובב אצל הנשים שלא באופן מסודר זה מר ממות. אני חושב שלא, אני חושב שקהלת לא מתכוון לומר שכל אישה, שבחינת נשים היא מוות. הוא מתכוון רק לומר שזה נעשה מר ממות למי שמסתובב.

ר' יואל אשר: וקהלת אומר את שני הדברים. הוא אומר, ומוצא אני מר ממות את האשה, והוא אומר, **"ראה חיים עם אשה אשר אהבת"**. אם זו אשה אשר אהבת, שאתה מתנהג איתה באהבה על פי תורה, זה ראה חיים, זה יביא חיים. זו תורת חכם מקור חיים. ואם זה מוצא אני את האשה,

ר' יצחק: זה מר ממות.

השוואה לספר זמנים: מצוות עשה מול גדרים

ר' יצחק: אז במובן מסוים, להיפך מספר זמנים. למדנו ספר זמנים שרובו למדנו מצוות עשה למשל, כל הדברים שכן לעשות, עניינים של אהבה וכן הלאה. וכאן בספר נשים

ר' יואל אשר: זה להינצל מהמכשולות,

ר' יצחק: אתה אומר. כן, זה לגמרי להוציא מהמכשולות שנעשים מנשים, לכאורה. נכון?

ר' יואל אשר: כן, אבל יש גם את הצד החיובי. חשוב שאדם יהיה נשוי,

ר' יצחק: יש מצווה להתחתן, וכדומה, פריה ורביה. כן, כן, אמת, יש מצוות עשה, אבל יכול להיות העיקר, תמיד יש את הרוב. העיקר הוא מצוות לא תעשה, ההגדרות. יש יותר, יהיה גדר מן העריות, וגדר מן... אמת, למרות שממש עריות לא עומד בספר הזה. כן, צריך לחשוב קצת על זה.

ר' יואל אשר: כי זה בספר קדושה,

ר' יצחק: כן. אז, נשים הוא כן קצת יותר החיובי. אבל בוא נראה, הם אמרו שיש... בוא נעלה גם את הטקסט, רק את ההקדמה, לא את הרשימות, אבל שנוכל לראות.

חמש ההלכות בספר נשים

ר' יצחק: אז בספר הזה יש חמש הלכות.

ר' יואל אשר: חמישה סוגי הלכות, חמש אה... מסכתות. וזהו סידורן:

הלכות אישות

הלכות אישות. הלכות אישות הן... המקרה הרגיל של איש עם אישה, איש ואישה שזכו, יש בזה הלכות קידושין, הלכות כתובות, הלכות פריה ורביה, איך בעל צריך להתנהג עם האישה, הלכות שלום בית.

הלכות גירושין, יבום וחליצה, נערה בתולה, סוטה

ואחר כך יש אם נוצרות בעיות. לפעמים נוצרות בעיות שצריך להתגרש מהאישה, הרמב"ם אומר שאי אפשר סתם להתגרש, צריך להיות גירושין,

סתם כי נשים זה גם דבר קצת מעניין, כי נשים זה אנשים ונשים. זה הקשר בין אנשים לנשים. מה זה הלכות נשים? כי כל שאר ההלכות מדברים לגברים. הגברים הם היעדים שאליהם הרמב"ם מדבר. כאן הוא מדבר לגברים על נשים, על הקשר שלהם עם נשים. אישות פירושו יותר הקשר בין... קשר האישות.

ר' יצחק: כן. כן, אישות פירושו... לא קשר האישות. הייתי אומר כמו המושג. אישות לא פירושו אנושיות, אבל... אני לא יודע איך אומרים את זה ביידיש.

ר' יואל אשר: כן. הראשון... בספר נשים, במיוחד בהלכות אישות, הרמב"ם מסודר יפה מאוד. מסודר יפה מאוד. אז הוא מתחיל עם כל ההגדרות, של מה פירושו... איזה מין... מתי אדם גדול, מתי אדם נער, מתי אדם בוגרת. איך יודעים שמישהו איילוני, פירושו מי שלא יכולה להביא ילדים, כדומה.

אחר כך הארבעה האחרונות... הארבעה הראשונות הן כולן הלכות קידושין, ואחר כך מהלכות קידושין עוברים ל... הלכות כתובה עם כל הפרטים של הלכות כתובה. ובהלכות כתובה יש גם את מה שאנחנו מכירים ככתובה שקורים לפני בחתונה, שישלמו לאישה אם יתגרשו. אבל בהלכות כתובה יש גם את כל חיובי בעל ואשה. ובסוף, בהלכות כתובה יש גם מצווה של פריה ורביה ושלוש בית שהבעל מחויב לאישה.

וכבר, בסוף יש נדרים, דווקא כמו שאמרת שנדרים, קצת מנדרים, נדרים, כי חלק מנדרים הוא משהו שנוגע בין הבעל והאישה, זה שהבעל יכול **ר' יצחק:** להפך ועוד.

ר' יואל אשר: ובאחרון יש נדרים ומומין, כן.

ר' יצחק: לא, זה לא פירושו היתר נדרים, זה פירושו יותר שאיש מקדש את אשה שיש לו נדרים, מדבר על דבר שיותר כמו...

ר' יואל אשר: כן,

ר' יצחק: אם אני זוכר, כי נדרים, לרמב"ם יש הלכות נדרים בספר הפלאה.

הלכות אישות פרק א' — מושג קידושין: לפני מתן תורה ואחרי מתן תורה

הקדמת הרמב"ם: ארבע המצוות של הלכות אישות

ר' יואל אשר: גבריות? להיות גבר.

ר' יצחק: גבריות. אולי אישה גם. אישות כולל את האישה. גבר ואישה'יות.

ר' יואל אשר: כאילו. כן, בסדר. טוב, הרמב"ם אומר כך. הרמב"ם מתחיל תמיד, הרמב"ם עשה ספר משנה תורה מבוסס על תרי"ג מצוות. הוא אומר כך, בהלכות אישות יש **יש בכללה, בין כל הלכות אישות יש ארבע מצוות: שתי מצוות עשה, שתי מצוות לא תעשה, וזהו פרטן.** הדבר הראשון הוא מצוות עשה, **לישא אשה בכתובה ובקידושין**, להתחתן עם אישה עם כתובה וקידושין. הרמב"ם אומר, הוא מכניס כאן שכתובה היא גם דאורייתא.

ר' יצחק: כן, זה מאוד...

דיון: מה פירוש "כתובה" במצווה "לישא אשה בכתובה ובקידושין"?

ר' יואל אשר: הרמב"ם הולך לומר שבכתובה יש דרבנן ויש דאורייתא.

ר' יצחק: אם אני זוכר, הרמב"ם בפנים אומר שכתובה היא דרבנן, לא? אין מצווה של כתובה.

ר' יואל אשר: יש מהם מדברי סופרים, לא? כי שארה כסותה ועונתה לרמב"ם יש כזה...

ר' יצחק: הרמב"ם מתכוון לזה? כתובה פירושו שארה כסותה ועונתה?

ר' יואל אשר: שארה כסותה ועונתה גם. והרמב"ם, איך הוא מתחיל...

ר' יצחק: אם אני זוכר, בהלכה בפרק...

ר' יואל אשר: פרק י"ב נדמה לי...

צריך להיות גט. ולפעמים יש שהאישה מתה, הבעל מת בלי ילדים, יש יבום וחליצה.

ואחר כך **בהלכות נערה בתולה** יש בעיות אחרות של מוציא שם רע, אונס ומפתה. **והלכות סוטה** זה שוב בעיות אחרות של מי שמקנא לאשתו.

אז הלכות אישות היא היחידה שתמיד נוגעת, כל האחרות הן הכי תמצא.

דיון: סדר הרמב"ם מול המשנה

ר' יצחק: יוצא שהרמב"ם, כידוע כל אחד שואל על המשנה, שהמשנה הולכת קודם גיטין ואחר כך קידושין, כן? הקב"ה עושה לו רפואה למכה, אומרים. אז הרמב"ם לא עשה את הדבר הזה, הרמב"ם הולך כן קודם אישות,

ר' יואל אשר: אחר כך הוא הולך כבר. יכול להיות תורת חכם מקור חיים זה הלכות אישות, לסדר מרע ושומר טוב זה כל האחרות. בסדר.

ר' יצחק: בכל מקרה, זה ספר נשים. זה מעניין, כי גם במשנה יש סדר שנקרא סדר נשים, וזה גם פחות או יותר לוקח את כל הדברים שהרמב"ם מדבר. אולי עוד כמה דברים, בסדר נשים יש גם נדרים, נזיר, שנכנסים קצת פחות, אבל פחות או יותר, יבמות, כתובות, גיטין, קידושין, אה... סוטה. סוטה, כן. זה הכל דברים שהרמב"ם חילק את הספר.

אז רואים, הרבה פעמים הרמב"ם הלך עם המשנה, למשל זמנים זה תרגום של מועד.

ר' יואל אשר: זה מעניין, כאן הוא השאיר את השם נשים, ולמשל מועד הוא החליף לזמנים. מועד זה לא שם רע גם לזמנים. טוב.

ר' יצחק: לא, אולי מועד זה כן שם רע, כי זה כמו לשון יחיד, צריך להיות זמנים.

ר' יואל אשר: מועדים. טוב. כי בעצם מועדים לא אומר זמנים, מועדים מתכוון לזמנים שבהם מתכנסים יחד או משהו. אז מה שאין כן זמנים זה יותר פשוט מדבר על כל הזמנים. בסדר,

ר' יצחק: לא ברור. טוב. בכל מקרה, זו ההקדמה שספר נשים מדבר עליה.

סטייה: הקשר בין ספר זמנים לספר נשים

ר' יואל אשר: הוא אומר יפה מאוד, ספר זמנים מסתיים בשלום בין איש לאשתו, וספר נשים. זה ההקדמה טובה לספר נשים.

ר' יצחק: אני חושב שאתה כבר אמרת את זה בעצמך בסוף הלכות חנוכה. אני יודע כבר. זה ממש מדרש. אני לא יודע אם הרמב"ם חשב על סוג כזה של קשרים.

ר' יואל אשר: אמרתי עוד דבר, שזמנים עם נשים יש להם קשר הדוק, כי אנחנו הולכים ללמוד על מצוות עונה. מצוות עונה זה מאוד מעניין. מצוות עונה פירושו להיות עם האישה, אבל התרגום של עונה פירושו זמן. והחידוש כאן הוא שאדם לא יכול להיות עם האישה כשבא לו, כמו שאדם סתם ילך אחרי מצבי הרוח שלו, אלא צריך לקבוע את זה, צריך להיות קביעות. זמנים עם נשים יש להם איזה קשר. בסדר, whatever, זה לא כל כך חשוב לעשות הדברים עם רמזים קטנים, בוא נלך ללמוד גופא דתורה.

מבנה הלכות אישות (25 פרקים)

ר' יצחק: אז הלכות אישות, נו, הלכות אישות זו קטגוריה שהרמב"ם עשה. זה כן קצת מעניין, כי כמו שדיברנו, במשנה, פחות או יותר, הלכות אישות כוללת מסכת קידושין ומסכת כתובות. הלכות מסוימות מכל אחת מהן עומדות במקומות אחרים, כמו תמיד, אבל פחות או יותר הלכות קידושין והלכות כתובות.

נראה שבמשנה לא חשבו שיש איזה מושג אישות שצריך להסביר. כמו שאתה אומר, אדם מתחתן. איך הוא מתחתן? הלכות פריה ורביה בכלל, בגמרא כתוב לדעתי ביבמות, אם אני זוכר, יש גם דבר בסיסי. אני מבין כאן, זה מעניין, זה מאוד לוגי הסדר של הרמב"ם, אבל זה לא הסדר של הלכות.

ר' יואל אשר: מה פירוש המילה אישות אם רוצים לתרגם אותה ליידיש? אישות פירושו מה? אנושיות? אבל כאן אישות פירושו בין איש לאשתו.

כשיש סדר המצוות, הוא לא הולך ממש על הסדר, כי קודם הוא חילק עשה עם לא תעשה, ובכלל זה הולך על סדר אחר. כשהרמב"ם מכניס את המצוות, כשהוא כותב הלכות כדי לפרש את פירוש אלה המצוות, בדרך כלל הוא מנסה לסדר את המצוות לתוך סיפור שיהיה הגיוני.

ר' יואל אשר: קודם לוקחים את האישה, ואחר כך אפשר מאוחר יותר להביא איתה ילדים. למשל ספר החינוך שהולך לפי סדר המקראות, פריה ורביה היא המצווה הראשונה בתורה.

ר' יצחק: כן, זה בוודאי לא. אפילו אחרי שהרמב"ם עשה סדר מסוים, הסדר בהלכות הוא עוד יותר. כלומר, קודם יש חתונה, בסדר, ואל תהיה בלי חתונה. אם היתה לך חתונה, יש לך איסור לא למנוע שאר כסות ועונה. יש לך גם, אם אתה חושב על הדיוק, לפרות ולרבות ממנו, מהאישה שהיו לך קידושין איתה. אף על פי שפריה ורביה אינה תלויה טכנית במצוות קידושין, יכול להיות שיוצאים בלי קידושין גם פריה ורביה, נראה בפנים ההלכות. אבל הרמב"ם מניח את המעשה איך זה צריך לעבוד בדרך הרגילה.

ר' יואל אשר: וביאור מצוות אלו בפרקים אלו. הביאור של המצוות, כמו התורה שבעל פה שמבאר את המצוות, הוא בפרקים הבאים,

ר' יצחק: אומר הרמב"ם כן. בפרקים הבאים. בפרקים הבאים.

שני הפרקים הראשונים: עשרים שמות

ר' יצחק: וכמו שכבר אמרנו, אבל צריך להקדים כאן קצת, שני הפרקים הראשונים של הרמב"ם, כמו שכתוב בפירוש בסוף פרק ב', נכון? בסוף פרק ב' כתוב שנגיע לשם בהלכה כ"ו של פרק ב' כתוב. **נמצא שבשני הפרקים הרמב"ם מסביר עשרים שמות.** עשרים שמות אצל הרמב"ם לא אומר רק מילים. שם זה פירושו מילה, noun, באנגלית noun. שם פירושו שם דבר. עשרים שמות דבר, שדרך שמות הדבר אפשר לדעת את כל הלכות אישות, ואולי עוד הלכות אפילו שבנויות על שמות הדבר. אבל הדבר הראשון שהוא אומר, השם הראשון שהוא אומר כאן הוא קידושין. וקידושין היא מצווה. זה מתחיל עם מצוות קידושין, אבל הרמב"ם מסביר, מה זה נוגע? זה גם נוגע שתדע שזה פירוש המילה קידושין. אבל בעצם, זה משמש שני תפקידים, שתיים שלוש ההלכות הראשונות כאן, אולי יותר משתיים שלוש הלכות. זה משמש קודם כל את התפקיד, כמו סדר הרמב"ם תמיד אומר את מצוות עשה, אבל יותר מזה זה משמש את התפקיד של להסביר את המושג. מה זה קידושין? אתה הולך ללמוד שצריך לעשות קידושין, כן? "ליבל בקידושין", זו מצווה? בסדר, מה זה קידושין? אחר כך הולכים ללמוד הרבה זמן מקודשת, לא מקודשת. צריך לדעת מה זה הדבר קידושין. ובזה מבינים מאוד טוב קצת למה הרמב"ם נתן לנו עכשיו את כל ההיסטוריה להסביר מאיפה בא המושג קידושין, כי זה לא משהו מושג טבעי, זה דבר שהתורה חידשה. צריך הרמב"ם להסביר מה בדיוק החידוש של הדבר שנקרא קידושין.

דיון: למה הרמב"ם לא עושה גלוסרי נפרד

ר' יואל אשר: והוא לא עשה גלוסרי כמו בהלכות בספר זמנים, לומר מה פירוש חורש, זורע, קוצר. זה הוא כותב בהלכות עצמן.

ר' יצחק: זה כבר לא כל כך חשוב. אני לא יודע למה. לפעמים, יש עוד מקומות שהוא עושה את זה, נכון? זה לא כל כך חשוב אולי, אולי דווקא בגלל זה, כי זה יותר כמו לימודי, כאן מתחיל לימוד. עד עכשיו, כל מה שלמדנו עד עכשיו הוא מה שלא לומדים בישיבות, כי אין בזה לימוד. לימוד אני מתכוון לומר...

ר' יואל אשר: לא חלות,

ר' יצחק: לא... נכון, כמו יותר משפט, כמו חוקים,

ר' יואל אשר: למשל המילה זוכה, המילה מקודשת.

ר' יצחק: נכון, זה יותר דברים לימודיים. כן.

ר' יואל אשר: כן.

פרק א' הלכה א': קודם מתן תורה

ר' יצחק: בפרק י"ב...

ר' יואל אשר: האשה חייב, הוא אומר, בכתובה, עיקר כתובה על כל פנים.

ר' יצחק: בדרך כלל כתובה פירושו עיקר כתובה, והרמב"ם סובר בבירור ש**ר' יואל אשר:** עיקר כתובה היא דאורייתא. אבל הוא אומר "עשרה דברים, שלשים הם מן התורה". אז על כל פנים, יש חלק כתובה מן התורה. פירוש, החיוב שארה כסותה ועונתה, אנחנו לא קוראים לזה בדרך כלל כתובה, אבל הרמב"ם מכניס את זה למילה כתובה, וזה דאורייתא.

ר' יצחק: לא, לא, זה לא יכול להיות. כי כשהרמב"ם אומר כאן "לישא אשה בכתובה ובקידושין", הוא מתכוון את מה שהרמב"ם הבין, זה גם חידוש של הרמב"ם, אפשר לדבר על זה בפנים בפרק א'. יש מצווה שכשאתם רוצה להתחתן, הוא צריך לתת קידושין, וגם כאן כתוב בהקדמה גם כתובה. בפנים לא כתוב אף פעם כתובה. ויש לזה קשר עם מה שהרמב"ם הבין שעיקר מצוות קידושין, נגד זה יש מצוות לא תעשה של "לא תהיה קדשה", שמצוות לא תעשה היא שלא יתנהגו בדרך זנות ויתחתנו בדרך אקראי,

ר' יואל אשר: אלא להתחתן בסדר,

ר' יצחק: עם מעמד קידושין, עם קנין. והרמב"ם כאן כשהוא כותב כתובה הוא לא מתכוון שיהיו מחויבים שארה כסותה ועונתה. כי שארה כסותה ועונתה הוא מחויב, אם התחתנו הוא מחויב. יכול להיות ששארה כסותה ועונתה הוא כאילו עדיין חלק מכתובה שהיא מדאורייתא, אבל כשהוא אומר כאן כתובה הרמב"ם מתכוון יותר לרעיון שמתחתנים לא סתם בעולם, אלא כמו שבגמרא כתוב הרבה פעמים שפילגש היא בלא כתובה. והרמב"ם סובר שפילגש היא איסור, "לא תהיה קדשה", שאפשר לראות את המחלוקת רמב"ם וראב"ד על זה. אז כשהוא אומר כאן "לישא אשה בכתובה", הוא מתכוון עם הסוג כזה של התחייבות

ר' יואל אשר: שזה לא אקראי. בלא כתובה יפרש בעילה אקראית, ובכתובה יפרש עם חיובים, עם התחייבויות,

ר' יצחק: כך. אבל למרות שלכאורה ברור שהרמב"ם סובר לפחות שעיקר כתובה היא מדברנו, וקשה מאוד ללמוד שזה פירושו שארה כסותה ועונתה, כי זה לא החידוש של קידושין שצריך להיות מחויב שארה כסותה ועונתה. שארה כסותה ועונתה זה סתם דבר אנושי. אם התחתנת, אתה מחויב בדברים האלה. אני חושב שמדברים על זה כאן, זה לא ברור. זה מאוד לא...

ר' יואל אשר: כי אם יאמרו שכתובה צריכה לפרש שארה כסותה ועונתה, נראה כאן כאילו... שיש חיוב שכשמתחתנים יקבלו על עצמם, יכנסו לזה על דעת שיהיה שארה כסותה ועונתה. כן,

ר' יצחק: "לישא אשה בכתובה", לא... מאוד לא זה. מדברים, הוא מביא שדווקא במקומות אחרים בהקדמה כתוב תמיד רק "לבעול בקידושין". וכאן כתוב קצת אחרת. מאוד לא ברור מה פירוש המילה כתובה כאן. לפי מה שאמרתי, זה פירושו בערך סוג כזה של דבר. כלומר, הכתובה כאן פירושה יותר כמו חלק מה... זה שיהיה לנו סדר, כך עם קנין, עם חתונה, לא השטיות.

ר' יואל אשר: חיובים הדדיים, כן.

ר' יצחק: כן. אז זו מצוות עשה הראשונה.

השנייה, השלישית והרביעית מצוות

תרגום לעברית

ר' יואל אשר: הלא תעשה השני הוא ההפוך, **שלא תבוא על אשה בלא כתובה וקידושין**, שלא יבעל אשה בלא כתובה וקידושין. המצווה השלישית היא **שלא ימנע שאר כסות ועונה**, זה לא תעשה, **שארה כסותה ועונתה לא יגרע**. כאן שאומר קצת עריות, כתובה לא מתכוון לזה. בסדר? בסדר. והמצווה הרביעית היא **לפרות ולרבות ממנו**. מצוות פריה ורביה.

דיון: סדר ארבע המצוות

ר' יצחק: מה שהרמב"ם הניח כאן את ארבע המצוות, כמו הרבה פעמים כמו על הסדר, כלומר בסדר בספר המצוות, או אפילו כאן בתחילת הרמב"ם,

ר' יצחק: אז,

קודם להיות איזה מעשה קנין, שהוא יקנה אותה. **ואחר כך תהיה לו לאשה**, זה לא אוטומטי שהכנסה לבית וביאה מספיקים, אלא צריך לפני זה להיות איזה קנין מסוים, ואחר כך תהיה לו לאשה.

ר' יצחק: וזה מאוד חשוב,

ר' יואל אשר: הקנין צריך להיות תהיה לו לאשה בלי ביאה, כן, כאן כבר לא כתוב ביאה. הקנין עצמו, זה עושה אותה לאשה. לאשה אשה.

ר' יצחק: בוא נבין כך, קודם כל, צריך להיות שני דברים שהרמב"ם אומר כאן שצריך להיות. וזה כתוב אחד בין שניים.

קודם כל, לפני הנישואין צריך הוא לקנות. מובן שהוא הולך לבעול אותה, לפני זה הוא רוצה, זה פירוש לישא אשה, שהיא תהיה אשתו. אבל אתה לא יכול סתם לקחת אישה, אתה צריך קודם לעשות קנין.

עכשיו, הקנין צריך להיות בפני עדים. זה כי הרמב"ם רואה הגדרה בסיסית של זה. זה לא סתם שאתה צריך קנין, כדי שידעו צריך עדים. מכאן יוצא אולי הלימוד שאומר שעדות לקיום. אבל העניין הוא שזה עושה את זה רשמי, זה עושה את זה שהקנין הוא קודם, כי לקנות בינו לבין עצמו זה לא הועיל חכם בתקנתו, זה בדיוק כמו לומר בינו לבין עצמו שאני רוצה להתחתן.

ר' יואל אשר: תמיד היה איזה שלב של רצה הוא והיא.

ר' יצחק: ואני אומר שזה נחוץ כדי שיהיה בכלל קנין לשם קידושין, כי אם לא, רצה הוא והיא, תמיד יש איזה רצה הוא והיא. החידוש של קידושין הוא לא שצריך לומר, אני לא יודע, אולי היו תמיד אומרים, אני לא יודע, זה יותר שזה נעשה מעמד קנין. איך נעשה מעמד קנין? קוראים לשני אנשים אחרים, לא הם, אומרים הריני מקדש אותך, או הרי את מקודשת, ואז נעשה...

ר' יואל אשר: ואחר כך, יש עוד איזה שלב לפני זה, ואחר כך תהיה לו לאשה.

ר' יצחק: ובזה אתה צודק שהרמב"ם הולך להסביר שאז היא נעשית, ואתה אומר כבר בסעיף ג' שזה כבר מספיק. אבל קודם אומרים... צריך להבין, זה שזה מספיק, זה כבר כאילו החידוש אחר כך. אבל שלב 1 הוא, אם אתה רוצה להתחתן, הוסף שלב לפני זה.

הפסוק "כי יקח איש אשה ובא אליה"

ר' יואל אשר: כן, אומר הוא, **שנאמר**, מה הפסוק על זה? **"כי יקח איש אשה ובא אליה"**. "כי יקח", זה צריך כבר הגמרא, אומר קידושין, שקודם צריך להיות קידושין, ואחר כך "ובא אליה", אחר כך הוא יכול לקחת אותה הביתה והוא יכול לבעול אותה. אבל צריך לעשות לפני זה קידושין.

דיון: למה הרמב"ם מביא את הפסוק של מוציא שם רע, לא את הפסוק של גט?

ר' יצחק: זה הפסוק של מוציא שם רע, אני יודע למה הרמב"ם הביא את הפסוק הזה. בדרך כלל, הגמרא מביאה את הפסוק של גט, "כי יקח איש אשה ובעלה", שכתוב אחר כך בפרשה. הרמב"ם, מאיזו שהיא סיבה, מביא את הפסוק "כי יקח איש אשה ובא אליה". זה יותר מפעם אחת כתוב, כן? בגמרא בקידושין שלומדים, תמיד הגמרא מביאה פסוק אחר. אני לא יודע למה הרמב"ם מביא את הפסוק הזה. אני לא יודע למה.

ר' יואל אשר: הרמב"ם מביא הרבה פעמים פסוק אחר לא מה שהגמרא מביאה.

ר' יצחק: כן, אבל סתם, נותנים פסוק בשביל כלום. אני לא יודע. אולי הוא סובר שהפסוק הוא ראייה טובה יותר? כן, זה אתה אומר. בדרך כלל הרמב"ם מביא פסוק כי יש לו פשט פשוט בפסוק שהוא מביא, שהוא יותר ראייה. אני לא יודע איך הפסוק הוא ראייה טובה יותר.

ר' יואל אשר: זה גם לא קודם בתורה, זה לא שהרמב"ם מצא את הראשון שכתוב.

ר' יצחק: זה אחר כך?

ר' יואל אשר: זה אחר כך, נדמה לי כן,

ר' יצחק: זה ב...

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם כך. פרק א' — הלכה א'. אומר הרמב"ם כך, זה מאוד מעניין, הרמב"ם מתחיל יפה מאוד, הוא מתחיל עם כמו מה היה לפני מתן תורה ומה התורה חידשה. אומר הרמב"ם כך, **"קודם מתן תורה"**, לפני מתן תורה, היה כך, **"אדם פוגע אשה בשוק"**, אדם פוגש אישה ברחוב, **"אם רצה הוא והיא לישא אותה"** — אם הוא רצה להתחתן איתה והיא הסכימה. הלשון קצת מעניין, "רצה הוא לישא אותה והיא" הסכימה.

דיון: "רצה הוא והיא" — שניהם צריכים להסכים

ר' יצחק: אבל הוא אומר ש"רצה הוא והיא לישא אותה". בסדר, כי הרמב"ם מבין שלפני מתן תורה אין דבר כזה שהאיש מקדש את האישה. שניהם צריכים להסכים. "לישא אותה" זה אמנם לשון כאילו הוא עושה את זה, אבל זה אומר "להיות נשואים", הם רוצים לחיות ביחד. שניהם יש להם את הזכות ללכת,

ר' יואל אשר: כך תראה. איך עושים את זה? **"מכניסה לביתה"** — הוא לוקח אותה הביתה אליו, **"ובועלה בינו לבין עצמו"** — הוא בועל אותה באופן פרטי, בצורה צנועה, **"ותהיה לו לאשה"**.

דיון: "בינו לבין עצמו" — חסרון, לא מעלה

ר' יצחק: לא, פרטי כאן אומר "שלא לפני עדים", זה אומר "שלא ייחדה לפני עדים".

ר' יואל אשר: לא צריך להיות ענין של ביאה, שזה יהיה קידושין.

ר' יצחק: לא צריך, אף אחד לא צריך לדעת על זה. זה "בינו לבין עצמו" לא אומר מעלה, זה אומר חסרון. כלומר, שניהם, שני אנשים נפגשו, אפילו בלי עדים, אפילו אף אחד לא יודע על זה, הוא הולך הביתה, ו"ותהיה לו לאשה",

אשת איש אצל בני נח

ר' יואל אשר: היא נקראת אשתו. למשל איסור אשת איש הוא כבר משבע מצוות בני נח. וברגע שאדם ייחד אישה ולקח אותה הביתה ובעל אותה, היא נקראת אשתו, וכבר יהיה איסור אשת איש.

ר' יצחק: אני חושב שכך אומר המגיד משנה, הוא אומר מיד כאן, כך יוצא בגמרא שבן נח אין לו קידושין, זה נעשה אשת איש ביחוד בעלמא. אבל אני חושב שהרמב"ם כאן לא בא להסביר הלכות.

הלכה א' (המשך) — "נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחילה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה"

ר' יצחק: ותהיה לו לאשה אומר כמובן מעשית, היא אשתו, זה זה.

ר' יואל אשר: אבל הוא זורק כאן גם, אני חושב שבדרך אגב הוא אומר גם איך היה הדרך הרגיל. כלומר, לפני התורה היה גם נימוס, וזו דרך רגילה, כי להוציא אחר כך שהוא הולך לומר קדשה.

ר' יצחק: לא, לפי הרמב"ם, זה בדיוק נקרא קדשה בתורה.

ר' יואל אשר: אפשר לראות אחר כך, בסדר.

כוונת הרמב"ם — לתאר את מצב ברירת המחדל, לא את המציאות ההיסטורית
ר' יצחק: לא, הרמב"ם לא בא להסביר מה היה, הוא רק רוצה להציג את מצב ברירת המחדל. אתה צודק שבזה, כמו שאתה והמגיד משנה אומרים, בזה כבר יש גם סדר מסוים, זה לא לגמרי עולם הפקר, זה אמת. אבל הרמב"ם רוצה לחשוב שזה כאילו הפקר מדי לפני התורה, והתורה הולכת להוסיף עוד משהו.

כלומר, זה ה... במילים אחרות, הגדרת הרמב"ם לקידושין היא אם רוצה לישא אשה או אם רוצה לבוא, צריך לדעת איזה מהשניים, צריך הוא לעשות קידושין. צריך להסביר מה זה הרצון, מה הוא רוצה לעשות. מה שהוא רוצה לעשות זה זה. עכשיו, איך עושים את זה? אומר הרמב"ם.

החידוש של קידושין — מעמד קנין בפני עדים

ר' יואל אשר: באה כבר למטה התורה, התורה ניתנה, נצטוו ישראל, יש מצווה ליהודים שנוספה, **שאם ירצה האיש לישא אשה**, אם איש רוצה להתחתן, הוא רוצה לקחת אישה, **יקנה אותה תחילה בפני עדים**, צריך

ר' יואל אשר:

פירוש, למעשה הרמב"ם ממשיך להחזיק בשיטתו שכסף הוא בקטגוריה של דברי סופרים, אלא שמשום שראה שיש מחלוקת, ואנשים לא מבינים מה הוא אומר, שינה לכתוב דין תורה.

ר' יצחק: לא, לא, לא, לא זה מה שקרה. אתה עדיין נמצא בשלב קודם של המעשה. בתחילה הרמב"ם כתב שכסף הוא דברי סופרים. והוא אמר שכך כתוב בגמרא. כלומר, הרמב"ם שאל את הרמב"ם למה? כי אם אתה אומר שזו דרשה, גם שטר וביאה הם דרשה. אומר הרמב"ם אמת, אבל בגמרא כתוב ששטר וביאה הם מדאורייתא.

כלומר, הרמב"ם יש לו כלל, איך יודעים? אתה זוכר שלפי שיטת הרמב"ם דבר שכתוב בתורה בפירוש, הקב"ה לימד למשה רבינו, או לא בפירוש, או הלכה למשה מסיני. ברור שהרבה מאוד דברים שהם דרשות, כלומר דאורייתא. דבר שהדרשה חידשה, כלומר דרבנן, או דברי סופרים. בואו נקרא לזה, אני חושב שזה אותו דבר כמו דרבנן.

אם כך, תמיד הרמב"ם יתקשה, איך הרמב"ם יודע מתי לומר דבר כזה מדאורייתא, מתי זה דרבנן? הרבה מאוד דברים הרמב"ם אומר מדאורייתא, אף על פי שהם דרשה. התירוץ הוא, שאם הרמב"ם מצא בגמרא שכתוב על משהו מן התורה, הוא מניח שזו הלכה למשה מסיני, אף על פי שלא כתוב בפירוש, כתוב רק דרשה, אבל הדרשה היא רק סימן זיכרון. אם הוא לא מוצא בגמרא, הוא אומר, אם לא כתוב, זה דברי סופרים.

מכל מקום, הגמרא, הוא הבין בגמרא איפשהו בקידושין שאומרת שכסף הוא מדרבנן, הוא הבין שכסף, אף על פי ששניהם, כל שלושם הם אותה דרשה, כסף הוא מדברי סופרים, ושטר וביאה הם מדאורייתא. וזה מה שהרמב"ם הקדוש כתב בתחילה.

מאוחר יותר הרמב"ם שינה את דעתו, וכתב ששלשתן דין תורה, כמו שיש לנו במהדורא בתרא של הרמב"ם. יש מחלוקת, מה הפירוש? יש מי שאומרים אכן כמון, שהרמב"ם עדיין סובר כך, אלא שראה שאנשים לא מבינים אז שינה.

יכול גם להיות שהרמב"ם הסתכל טוב יותר בגמרא, והוא ראה שהגמרא לא יוצאת, כמו שהראב"ד תנא. הראב"ד אומר, אמר אברהם זה שבש, הוא פירוש משבש הוא תהיה. הרמב"ם היה לו איזה פירוש מוזר בגמרא, שיצא לו שהגמרא עושה חילוק בין שטר וכסף וביאה, אבל זה לא הפשט הנכון בגמרא. יכול להיות שהרמב"ם עצמו למד מחדש את הגמרא וראה שלא כתוב מה שהוא חשב שכתוב. אפשר ללמוד בשני האופנים.

הלכה א' (המשך) – שלוש הלשונות: קנין, לקיחה, קידושין/אירוסין

ר' יואל אשר: כן,

ר' יצחק: על כל פנים, הרמב"ם אמר שלוש לשונות אחרות כאן: קודם כל, יקנה אותה – זה מה שהגמרא קוראת לזה בדרך כלל, אשה נקנית בפרק הראשון. אחר כך הוא מביא את הפסוק כי יקח, יוצא שזה לקיחה. אחר כך הוא אומר, הלקיחה, איך קוראים להם בדרך כלל בהלכה? קוראים להם הן הנקראין,

ר' יואל אשר: זה נקרא קידושין.

ר' יצחק: לשון אחת?

ר' יואל אשר: או אירוסין בכל מקום.

ר' יצחק: קידושין הוא לשון חכמים. כידוע, הגמרא מסבירה כאן אסורה לכל העולם כהקדש,

ר' יואל אשר: מה שאתה מבין. אסורה לכל העולם כהקדש. אסורה לכל העולם כהקדש. ואסורה לכל העולם כהקדש. מה פירוש אירוסין זה לשון של...

ר' יצחק: אני לא יודע. אסורה פירושו קשורה. אירוסין פירושו אירוסין. אני לא יודע. קידושין ואירוסין זה אותו דבר. אירוסין זה בפשטות לשון התורה.

ר' יואל אשר: שניהם בפרשת כי תצא.

ר' יצחק: אני לא יודע איזה קודם. הוא לא מדבר על זה, אני לא יודע. בסדר, אומר הרמב"ם סעיף ב', אז זו המצווה.

"נצטוו ישראל" – להוציא בן נח

ר' יואל אשר: אבל כאן גם כתוב כמו "נצטוו ישראל", שזו מצווה על ישראל. כלומר מי שאינו ישראל נשאר עם הקודם. אז כאן כתוב, כולל, שכן נח נשאר עם הסעיף הראשון, שאם הוא רוצה לעשות את זה נכון שיעשה את זה "בועלה בינו לבין עצמו".

ר' יצחק: כל התורה לישראל. מה זה הלכות בן נח? זה בהלכות מלכים. אני חושב שזה לא דווקא ההדגשה, אתה צודק.

ר' יואל אשר: לא, לא, אני חושב שזה גם הלשון כאן שונה מאיך שהוא מתאר את הקדשה. קדשה לא מומלץ לאף אחד. בוא נראה אחר כך כשנלמד קדשה.

הלכה ב – "וליקוחין אלו מצוות עשה של תורה הם, ובאחד משלושה דברים האלו האשה נקנית: בכסף או בשטר או בביאה"

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, "וליקוחין אלו" – ה"כי יקח", הליקוחין, הליקחה, כלומר הקנין – **"מצוות עשה של תורה הם"**. זו מצוות עשה מהתורה. "הם" אומר לשון רבים, הוא הולך כבר לומר שיש כמה מיני דרכים איך לעשות את הקנין, זו מצוות עשה של תורה.

אומר הרמב"ם, **"ובאחד משלושה דברים האלו האשה נקנית"**. באחת משלוש הדרכים אפשר לקנות אישה: **"בכסף"**, **"או בשטר"**, **"או בביאה"**. כלומר לא צריך את כל השלושה, אחת משלוש. כסף – בכסף, או בשטר – או בשטר, או בביאה. **"ושלשתן דין תורה"**.

ר' יצחק: כן, כידוע זה הוחלף.

הגרסאות ברמב"ם – כסף מדברי סופרים או דין תורה

ר' יואל אשר: יש כמה גרסאות, כן? **"ושלשתן דין תורה"**. בגרסה אחרת של הרמב"ם היה כתוב שכסף הוא דרבנן, שטר וביאה הם דאורייתא, ועל זה בא ה... הראב"ד מתווכח. אבל בגרסה מאוחרת יותר של הרמב"ם, הרמב"ם אמר, לא משאיר הוא דין תורה.

אבל בעצם, אפילו לפי השיטה שבמהדורה, שעליה באים הלחם משנה והמגיד משנה וכל אלה היה כתוב שכסף הוא מדרבנן, אבל הם מסבירים מיד דברי סופרים, שכשהרמב"ם אומר, אפילו כשהרמב"ם אומר בכסף הוא מדברי סופרים, הוא לא מתכוון לומר שאין זה אשת איש מן התורה, בוודאי נעשית אשת איש מן התורה. שהתורה נתנה שתי עצות, ודברי סופרים הוציאו מקל וחומר או מגזירה שווה דרך שלישית, אבל זה גם מן התורה. רק בדברי סופרים, זה אומר שלא כתוב מפורש בתורה.

אבל על כל פנים, בכל אופן, אנחנו הולכים עם המהדורה. שרבי יצחק אישר שם, על כל השלושה כתוב לא משאיר הוא דין תורה. כן, מהדורה מאוחרת,

דיון: שיטת הרמב"ם בדאורייתא/דרבנן, ולמה הוא החליף את הגרסה

ר' יצחק: הרמב"ם מחק ושכתב... כן, כן, יש תשובה על זה מפורש, והרמב"ם כתב תשובה, קודם כל הוא כתב תשובה שהוא הצדיק את מה שכתב עם דברי סופרים, והוא אמר שכתוב בגמרא כך, ששטר...

הרמב"ם מסביר שלפי הכלל שלו שהוא סובר שכל דבר שכתוב שאינו מפורש בתורה, אלא זה בא מדרשה, אפילו זה דברי סופרים. נקרא דברי סופרים. כלומר, במילים אחרות, זה לא הלכה למשה מסיני.

אתה זוכר, אצל הרמב"ם יש מדאורייתא, מדרבנן, יש לרמב"ם קצת פירוש אחר ממה שאנחנו רגילים. אתה אמרת מיד, דאורייתא אומר שזה ספק לכולא. לא, דאורייתא אומר מה שהקב"ה אמר למשה רבינו, הלכה למשה מסיני. דברי סופרים אומר מה שהסופרים פירשו. אם הם פירשו פירוש חדש, זה מדאורייתא, כי הם אומרים את זה פירוש בתורה. זה לא כתוב בתורה, זה לא מדאורייתא עם דברי סופרים. כשאפשר להתווכח או לשנות את התקנה, אפשר. זה בעצם החילוק העיקרי, אפשר לשנות את זה.

עדיין לא גרים ביחד, יכול להיות שיש איזה ענין של אישות, מבין? אלא שהתורה אמרה שצריך קנין.

ר' יואל אשר: בלי "כניסה לביתה" נעשית כבר אשת איש.

ר' יצחק: צריך לשאול. אני חושב שההלכה מניחה שלא, שצריך להיות ממש בעילה. אצל הרמב"ם לא היה ברור,

ר' יואל אשר: היה כתוב "אם רצה".

ר' יצחק: אבל בכל אופן, כן, זה דבר מעניין. זה כבר לא רק,

הדינים של ארוסה

ר' יואל אשר: כמו שאתה אומר, לא רק זה מוסיף חומרא, זה לא חומרא וקולא, אבל קידושין הוא גם במקום איזו פעולה אחרת. זה לא רק היה מוסיף. ההוכחה "**אשת איש**", כלומר ברגע שעשו קנין, הקנין עצמו כבר מספיק, לא צריך את שאר הדברים. לגבי מה זה אומר אשת איש? לגבי הכל, אפילו דבר חמור כמו מיתה. "**והבא עליה חוץ מבעלה**", אם אחר בעל אותה מלבד הבעל, אז "**חייב מיתת בית דין**". הבעל יהיה חייב מיתת בית דין.

ר' יצחק: הבעל עצמו אולי גם לא מותר, יכול להיות שזה איסור דרבנן. אסור לו לבוא על ארוסתו. אה,

ר' יואל אשר: לפני "נכנסה לבית בעלה".

ר' יצחק: בסדר. ארוסה אסורה, לפחות מדרבנן. אבל על כל פנים, אחר חייב מיתה.

ר' יואל אשר: במקרה מסוים, כי הביאה עצמה, כלומר אם זה בבית שיכול להיקרא בית, זה עצמו יהיה חופה. בסדר. "**והבא עליה חוץ מבעלה חייב**", הוא יהיה חייב אם היא אנוסה,

ר' יצחק: או אם לא גם היא חייבת מיתת בית דין. היום, כשמדברים על... צריך, על פי הלכה צריך גם שבע ברכות. כלומר, נישואין, "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה".

ר' יואל אשר: "**והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין, ואם רצה לגרש**" – כאן יש עוד דבר, שאם הוא יתחרט אחרי הקנין שהוא לא רוצה אותה, זה לא שהוא לא יכול לגרש אותה, שנאמר שעדיין לא בעל או מה, אלא היא כבר אשת איש, "**ואם רצה לגרש צריכה גט**". כבר יש,

ר' יצחק: כבר נוגע גט. כלומר, אז היא כבר לגמרי מאה אחוז אשת איש. יש דברים שיש בהם חילוק, אבל לגבי לענין הלכה לגבי ארוסה ונשואה, אמת? נכון? מה? כל הדברים פירושם ארוסה אשת איש

ר' יואל אשר: בדיוק כמו נשואה? זה כבר פחות, אם היא נישאה לכהן, האם היא כבר יכולה לאכול תרומה. אבל לגבי הדברים שהרמב"ם מנה לפחות, זה שצריך כבר גט, וחייב מיתה. אכן מעניין, ברגע שהוא אמר את הדבר "ואם רצה לגרש צריכה גט", נעשה יותר קשה למה הרמב"ם לא הביא את הפסוק "כי יקח איש אשה ובעלה", ששם כתוב מאוד ברור שאחרי "כי יקח" צריך כבר גט.

ר' יצחק: בהלכות גט הוא כבר יכתוב את זה למעשה. יש את אותה הקדמה, בחלק ההקדמה, יש התחלת הלכות גירושין, אם אני זוכר.

ר' יואל אשר: כן. אז, אומר הרמב"ם הלאה. הרמב"ם מסביר כך.

ר' יצחק: אז, וזה עד כאן הלכות קידושין, זה הכל.

הלכה ג – לפני מתן תורה: קדשה

ר' יואל אשר: עכשיו הרמב"ם הולך להסביר את מצוות לא תעשה.

ר' יצחק: לא, הוא הסביר את מצוות עשה, מצוות עשה לישא אישה בקידושין. עכשיו תבין את הצד השני של זה, מה היא מצוות לא תעשה. וצריך להבין מה הרמב"ם מתכוון כאן. כבר פעם שעברה היה לנו ויכוח גדול על זה. תאמר את הפשט שלך, ואני אומר את הפשט שלי.

ר' יואל אשר: אני אומר את הפשט שלי, בואו נתחיל עם זה. או שאתה תאמר את הפשט שלך. בסדר. אומר הרמב"ם כך: **קודם מתן תורה**, מה

ר' יואל אשר: שניהם מבטאים איזה ענין של בלעדיות, שהאשה היא בלעדית לו.

ר' יצחק: הקנין, זה מה שהקנין עושה. אבל זה מעניין, כי בפסוק כתוב אשר ארש אשה ולא לקחה, משמע שהלקיחה היא הנישואין, היא הנשיאות. בכל אופן, זה בגמרא לשון חכמים, קידושין, אירוסין, או קנין, הקנין שעושה אישה היום, קידושין, או אירוסין. עכשיו אתה יודע את הערך הראשון במילון של הרמב"ם. ועוד ערך? כן.

לקיחה בפשוטו של מקרא לעומת לשון חכמים

ר' יואל אשר: כן. לא, יש שזה אומר אשר ארש אשה ולא לקחה. אם מסתכלים בפשוטו של מקרא, בלי החידוש של החכמים שלקחה פירושה קידושין, הם אמרו שלקחה פירושה הכנסה לביתו כדי לבעול. "כי יקח איש אשה ובא אליה", או "ארש אשה ולא לקחה", פירושו שלא לקח אותה לבעול. אבל החכמים למדו שהלקיחה אינה פשוט הכניסה הטכנית לבית כדי לבעול, אלא פירושה איזו לקיחה, איזה קנין.

ר' יצחק: בפסוק "כי יקח איש אשה" כך למדו, בפסוקים האחרים נשאר אולי הפשט הפשוט,

קידושי ביאה ותפקיד העדים

ר' יואל אשר: אני לא יודע. אז, אומר הרמב"ם הלאה: "**ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו**" – אישה שנעשית נקנית באחת משלוש הדרכים, הכסף, שטר, ביאה, שלושת הענינים של קידושין – "**היא הנקראת מקודשת או מאורסת**". צריך עוד להבין קצת מה פירוש ביאה, כי בכל מקום יש ביאה, כן, "ובועלה בינו לבין עצמו".

ר' יצחק: אבל ביאה כאן פירושה ביאה לשם קידושין, או ביאה בפני עדים, יודעים. לגבי זה העדים הם החשוב ביותר. לכן הדגשתי, זו אחת ההוכחות שהעדים הם הנקודה. אף על פי כן, זה אמת קשה מאוד. המושג קידושי ביאה הוא קצת קשה על ההסבר של הרמב"ם, שעיקר הרעיון של קידושין הוא שיהיה איזה קנין לפני כן, כי אפשר לעשות ביאה. התירוץ הוא אבל, העדים עושים חילוק. אף על פי כן, נראה כבר מיד, קידושי ביאה אינו פירושו שבעל בפני עדים ממש, מתייחד בפני עדים, מה שזה לא יהיה, אבל זה מראה שכבר יש עוד אנשים מעורבים, ולא סתם שני אנשים החליטו.

ר' יואל אשר: הרמב"ם אומר כך,

ר' יצחק: ומה קורה? עכשיו שיש את החידוש, ועושים קידושין, זה כבר מספיק.

הלכה ב – ארוסה היא אשת איש בלי כניסה לביתו

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם: "**וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת**", לאחר שעשו את מעשה הלקיחה, הקנין, וקנו את האשה, והיא נעשית מקודשת, היא נעשית מקודשת לאיש, אז, "**אף על פי שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה, הרי היא אשת איש**". אפילו לפני שהייתה הביאה, או לפני שאפילו הייתה,

ר' יצחק: הכניסה לביתו. "לביתו" פירושו ממש שהיא לא גרה איתו ביחד, נכון? אצלנו, כשמגיעים לנושא של חופה ונישואין, נראה שיש בזה מחלוקת, אבל פשט פשוט, בכפר יודע כל אחד מה זה אומר. אבל בדרך כלל, אישה כשהיא רווקה גרה אצל האב, נניח, או לבד, בדרך כלל אצל האב, האיש מכניס אותה אליו לבית. זה בדרך כלל היה העיקר של אישות. אומר קידושין, לא, היא עדיין יכולה לגור אצל האב, אבל היא כבר שייכת לו.

קידושין מוסיף ומפחית

ר' יואל אשר: אלא שמה שהוא אומר כאן הוא גם, כמו שההלכה הראשונה נראתה כאילו קידושין מוסיף עוד משהו, כאן הוא אומר שקידושין יכול גם להפחית. כלומר, לא צריך עכשיו את "הכניסה לביתה" שהייתה לפני קידושין. ברגע שיש קידושין, זה הדבר במקום כל שאר הדברים שהיו.

ר' יצחק: לא ברור לי שקודם לכן, למשל, לא היה מושג כזה של יחוד. כלומר, יכול להיות אצל בן נח, צריך לבדוק בבירור, למשל, אם הם התייחדו, אם יש "רצה הוא והיא", אבל הם עדיין לא עשו בעילה או שהם

ר' יואל אשר: אם היא רוצה, אתה אומר רצה הוא והיא. אם רצה, אני לא שואל על

ר' יצחק: נותן לה שכרה. טוב מאוד.

הלכה ב: משניתנה תורה נאסרה הקדשה

לשון הרמב"ם

ר' יצחק: אז בואו נסיים את הסעיף, ועם מה שאנחנו אומרים, יש לנו מחלוקת ישנה איך תרגמו את הסעיף. אנחנו לא חידשנו את המחלוקת, מובן מאליו, זו כבר מחלוקת ישנה של מפרשים. אבל אומר הרמב"ם, זה נקרא קדשה. עכשיו אומר הרמב"ם,

ר' יואל אשר: "משניתנה תורה נאסרה הקדשה", התורה אסרה שאין יותר סיפור לגיטימי כזה של קדשה, "שנאמר לא תהיה קדשה מבנות ישראל". יהודי לא יכול להיות קדשה. זה הכלל, יהודי לא יכול להיות קדשה. אצל יהודי לא מספיק רצון ולתת כסף,

ר' יצחק: צריך להיות קנין.

ר' יואל אשר: "לפיכך כל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין", שמישהו בועל אישה לשם זנות. ברגע שכבר ניתנה התורה ונאסרה, זה כבר קיבל שם זנות גם. כן, לפני כן עדיין לא הייתה המילה זנות. זנות פירושה לשם תאוה, לא לשם קביעות, לשם... כי עכשיו התחילו. לוקה מן התורה, מקבל מלקות, מפני שבעל קדשה, הוא בעל קדשה.

רמז למעשה יהודה ותמר

ר' יואל אשר:

צריך להזכיר כאן שוב, כפי שאמרת, שהרמב"ם רומז כאן למעשה יהודה, שהרי הלשון "על אם הדרך" הוא לשון המופיע אצל יהודה וכן הלאה. אני רוצה לומר לכאורה, לא יתכן שיהודה עשה עבירה. הוא אומר שאם יש רצון ויש שכר, אז אין זו עוד עבירה. לגבי התורה לא הייתה זו עוד עבירה. מה שיהודה עשה היה בסדר.

ר' יצחק: הייתה אולי עבירה אחרת מאוחר יותר, לא משנה, אבל זה לא היה עבירה.

מחלוקת רמב"ם וראב"ד: מהי קדשה?

שיטת הרמב"ם: כל ביאה ללא קידושין אסורה

ר' יצחק: אז יש לנו כאן מחלוקת גדולה. יש אנשים, כמו שר' יואל אמר, שסוברים שכאן עומד איסור חדש. יש לפני מתן תורה, כפי שאתה אומר, יש באמת שלוש רמות:

יש ללא רצון שלו ושלה, שזה תמיד היה זנות, נניח. סתם בעולם, לא יודעים לשלם, לא יודעים שום סדר מסוים, זה לא חידוש בתורה.

קדשה שמשלמים לה, זה לגיטימי, משלמים, יש עסק, עומד שלט כמה זה עולה, אפשר להעביר כרטיס אשראי, ומקבלים חצי שעה, לא משנה, והולכים הלאה. זה לפני מתן תורה מותר, באה התורה איסור חדש, אסור לעשות, לא קונים אישה בכרטיס אשראי, אלא בטבעות. זו השנייה.

דבר שלישי הוא, מה אם מישוהו סתם, הוא עושה כפי שהיו עושים לפני מתן תורה, הוא מיחד אותה לעצמו, יש רצון שלו ושלה, הם גרים ביחד, אבל הם לא עושים קידושין. מה הדין של זה? יש לנו מצוות עשה של קידושין, זה בטוח מצוות עשה, אבל לא עומד יותר מזה.

האם יש דבר שיש להדגיש, שמה שהרמב"ם אומר כאן איסור קדשה מתכוון דווקא לאופן שמשלמים לה, משהו כזה. משלמים לה, בשוק,

ר' יואל אשר: בשוק פלוס משלמים לה,

ר' יצחק: לשם זנות. אבל לא עומד ברמב"ם. הבעיה בקריאה היא, לא עומד ברמב"ם ברור מה האיסור? השוק? התשלום? התשלום עושה את זה יותר גרוע? מהי הקדשה?

ר' יואל אשר: אבל אנחנו רואים את זה כן, מיד בתחילת הפרק, איך שהרמב"ם משל מספר. מצב צנוע יותר, מכניסה לביתו ובעולה, ושם דיברנו

קורה במקרה כזה? קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אדם פגש אישה בשוק, אם רצה הוא והיא, אם שניהם מסכימים על ביאה, נותן לה שכרה, הוא משלם לה עבור הביאה, ובעל אותה על אם הדרך, הוא לוקח אותה הצידה ובעל אותה. הוא אפילו לא אומר בצד, על אם הדרך, בדרך, והולך לו, והוא הולך. הוא שילם חד-פעמי, זה היה תשלום עבור מצב חד-פעמי, והוא הולך. וזו היא הנקראת קדשה, אישה כזו נקראת קדשה, אישה שיש לה עם איש ביאה חד-פעמית.

יהודה ותמר כדוגמה מופת

ר' יצחק: כמובן, הדוגמה לכך היא יהודה עם תמר, שהוא עשה כך, ומשמע בפסוק שזה היה לגיטימי. אם משלמים. אם לא משלמים, זה חיה, אבל אם משלמים,

ר' יואל אשר: זה בסדר. זה היה סדר, וזו היא הנקראת קדשה. כלומר, לפני מתן תורה היה דבר אחד שאם לא היה את הדבר, זה אולי היה עבירה, אם לא היה רצה הוא והיא. כלומר, אונס כנראה תמיד היה עבירה. אני יודע, בדור המבול, הקב"ה היה מאוד כועס, אולי זה היה על אונס. יכול להיות גם על אשת איש, אבל על אונס. ברגע שזה לא אונס, אלא יש רצון, זה נקרא קדשה, שלפני מתן תורה היה בסדר.

סטייה: "ויראו בני האלהים את בנות האדם" (בראשית ו)

ר' יצחק: מאחר ואנחנו מדברים היום זה פרשת בראשית, אני חושב שמה שאתה אומר שאונס... מה הפשט של הפסוק, כמו שהתרגום ואחרים מתרגמים, "ויראו בני האלהים את בנות האדם ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו", התרגום מתרגם בני האלהים - בני השופטים, בני החשובים, והם ראו, הם חטפו נשים. זה מתורגם. פשט פשוט כתוב בתורה,

הלכה א' (המשך): מעשה דור המבול - אונס, אשת איש, וגזל

ר' יואל אשר: אולי זה היה על אונס, אפשר גם לתרגם אשת איש, אבל על אונס. ברגע שזה לא אונס, אלא יש רצון, זה נקרא קדשה, שלפני מתן תורה היה בסדר.

ר' יצחק: מאחר ואנחנו מדברים היום פרשת בראשית, אני חושב שמה שאתה אומר שאונס, זה פשוט פשט של הפסוק, כמו שהתרגום ואחרים מתרגמים, "ויראו בני האלהים את בנות האדם... ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו", התרגום מתרגם "בני האלהים" - בני השופטים, בני החשובים, והם ראו והם חטפו נשים. אלו המילים. פשט פשוט כתוב בתורה שהמבול בא על אונס. כך כתוב בחומש.

אבל נאמר, יכול להיות גם אשת איש, בעניינים כאלה. אבל אתה יכול להבין שאשת איש, אם אתה רוצה, אני אומר סתם דרשה שאני חושב, אשת איש היא גם ענף של אונס, כי קודם כל אשת איש, אפילו לא, הבעל לא רוצה. תמיד יש התנגדות של שני רצונות כשיש ערובה.

ר' יואל אשר: אתה יכול לומר שאונס הוא סוג של גזל. סתם אונס הוא גזל מהאישה, ומאשת איש זה גזל מהבעל.

ר' יצחק: יכול להיות מהאישה גם למעשה.

ר' יואל אשר: אני חושב שאפילו אם האישה מסכימה, זה בכל זאת גזל מהבעל, כי לבעל יש איזו בעלות על זה.

אטימולוגיה: קדשה וקידושין

ר' יואל אשר: זה מאוד מעניין, מאיפה מגיעה המילה קדשה? אבל קדשה דומה מאוד למילה קידושין, זה מאוד מעניין.

ר' יצחק: כן, הפירוש הוא שהפשט הפשוט, כך לומדים, קידושין פירושו מיוחדת לאותו איש, וקדשה היא מיוחדת להיות לזנות, להשכרה, מה שזה לא יהיה. כן, בעצם החילוק בין השכרת נשים לקניית נשים. זה הכל קנין, זה רק קנין השכרה.

ר' יואל אשר: מה הענין אם לא נותן לה שכרה? סתם רצה הוא והיא בלי נותן לה שכרה?

ר' יצחק: היא חיה ראויה, קוראת לה התורה.

להיות אישות.

ר' יצחק: זה לפני אישות.

ר' יואל אשר: היו פעם שני דברים,

ר' יצחק: אישות ולא אישות. עכשיו יש רק דבר אחד. אבל אני חושב שהרמב"ם, מה שהרמב"ם מתכוון לומר הוא, אני חושב שהרמב"ם מתכוון לומר שכל מי שיש לו חתונה ללא קידושין בעילת זנות, זו הלשון של הגמרא תמיד. בעילתו בעילת זנות לא אומרים על מי שהולך דווקא בדרך אקראי, או כל סוג של אקראיות. בעילתו בעילת זנות הוא, כל קידושין, כל ביאה ללא קידושין נקראת זנות על פי תורה, וזו מצוות לא תעשה של "לא תהיה קדשה". כך אני מבין את הרמב"ם, ואני חושב שכך הבין אותי הראב"ד,

שיטת הראב"ד: פילגש מותרת

ר' יואל אשר: כי הראב"ד בא מיד... הראב"ד בשיטת הרמב"ם,

ר' יצחק: נניח. אבל אומר הראב"ד מיד, כן, הראב"ד אומר הוא לא מבין מה הרמב"ם אומר. קדשה היא לא מי שמקדש, הוא חי עם אישה ללא קידושין. כן, על החלק הזה אומר הראב"ד, **קדשה היא מופקרת לכל אדם. אבל המיוחדת עצמה לאיש אחד, אומר הראב"ד, אין בה לא מלקות ולא איסור לאו, והיא הפילגש הכתובה בפסוק.** לא מלקות, אפילו לא איסור בכלל, זו פילגש. עומד בתורה פילגש, והראב"ד אומר פילגש בסדר.

והראב"ד אומר, מה פירוש פילגש? פילגש הוא לשון פי שגל, אני לא יודע, בקיצור. על כל פנים, פילגש היא אישה שמיוחדת לאיש אחד בלי קידושין. והראב"ד אומר שיש מקומות שאומרים שכן, פילגש היא עם קידושין בלי כתובה. אבל על כל פנים, הראב"ד סובר שמותר להחזיק פילגש. במילים אחרות, אין אפילו מצוות עשה לפי הראב"ד, נכון? הרמב"ם אמר שיש עשה ולא תעשה לבוא בלי קידושין. אומר הראב"ד, לא. יש דבר כזה אישה עם קידושין וכתובה, זו האישה, זו אולי מצווה, אני לא יודע. אבל פילגש שמיוחדת לאדם אחד, כמו שהרמב"ם מתאר לפני מתן תורה, אין שום איסור, לא רק שאין לאו, זה בכלל מותר. זו שיטת הראב"ד הקדוש.

דיוק בלשון הרמב"ם: "על אם הדרך"

ר' יואל אשר: אפשר בעצם ללמוד את הדברים של הרמב"ם, שהוא מדבר על הראב"ד, על אם הדרך, האישה בשוק, שיש אישה שעומדת בשוק ויש לה מקום ליד אם הדרך, על זה מדבר הראב"ד.

ר' יצחק: בטוח שהרמב"ם מניח את עיקר החידוש של מתן תורה שלא לעשות את זה, נכון?

תיאוריה: הרמב"ם נגד "קידושין מזויפים"

ר' יצחק: אני חושב עכשיו סתם תיאוריה בעלמא, שיתכן שהרמב"ם חשב שברגע ש... כמו שאני חושב שאמרת שצריך לעיין במורה נבוכים, ולגבי דבר אחר הרמב"ם במורה נבוכים. אבל הרמב"ם חשב, אני יודע שבארצות המוסלמיות יש מושג כזה שאסור לזנות בוודאי, אבל יש להם עצה, אפשר להתחתן לשעתיים.

אז יש מוסד ממש באיראן ובמקומות כאלה, אם מישהו רוצה מאוד משהו, מתחתנים. זה "מאן האב ליומא", בדיוק, מתחתנים לשעתיים, אפילו לשעה. אחר כך בא גט, והמוסלמים נוהגים ממש כך. זאת אומרת, באיסלאם על פי ההלכה, אני לא יודע מה העובדה, אולי המנהג שונה, אבל על פי עיקר הדיון, מספיק לומר "הרי את אשתי", לא משנה, ומספיק לומר "לכי לחיים ולשלום", נעשית מגורשת. זה לא מאוד קל להתחתן.

והרמב"ם ידע את החשבון הזה, והוא אמר, תראה, זה לא מספיק, זה עולם הפקר. זה בעצם זנות עם הכשר. לא עם הכשר זו קדשה, אסור. הרמב"ם למד שעיקר התורה היא להיות לא כך, שיהיו קידושין עם עדים, זה לא בדיחה,

ר' יואל אשר: צריך גט, זה סדר שלם. הנותן לה שכרה הוא קידושין פיקטיביים, זה קידושין מזויפים.

ר' יצחק: כך אולי הרמב"ם הסתכל. זה מזויף, זה אמיתי, זה עולה כסף, זו זונה, זו פרנסה, אני מתכוון שזה צריך כסף. אבל תחשוב, זה לא עוזר. כך אולי, אני מעמיד סברא בעלמא.

הלכה למעשה

ר' יצחק: אבל צריך לדעת שהמחלוקת היא מחלוקת גדולה, הלכה למעשה, והשיטות מובאות שתי השיטות. מי שרוצה לדעת...

סיכום: שתי שיטות באיסור קדשה

ר' יואל אשר: בוא נאמר שוב את שיטת הרמב"ם. שיטת הרמב"ם היא שלפני מתן תורה יש שני דברים לפני מתן תורה ויש שני דברים אחרי מתן תורה. לפני מתן תורה... בוא נשכח ממתן תורה. יש שני מיני דרכים שאינם לגיטימיים.

יש שהוא לוקח אישה, הוא לוקח אישה אחת מיוחדת, והוא מכניס אותה לביתו, והיא מיוחדת לו, אז מבטלים רק למצוות עשה של קידושין.

ר' יצחק: לפי שיטתך, לפי שיטתך. איך שהרמב"ם גם עובר.

ר' יואל אשר: המקרה השני הוא, כשעוברים גם על לאו הוא כשזה יותר אקראי, כשזה על אם הדרך. הוא לא לוקח אותה לביתו, אז נעשית שם אשת איש. אבל זה גם מאוד נוגע למעשה, אז האישה לא תיקרא אשת איש. אשת איש היא אסורה לבני נח. האישה השנייה לא תהיה אשת איש. אם מישהו יבעל אותה הקדשה, הוא רק יעבור על לשון קדשה, הוא לא יעבור על אשת איש. האישה הראשונה, המכניסה לביתו, עוד, נעשית האישה של האיש.

ר' יצחק: רק בן נח. ישראל, לגבי בן נח. מה שדיברנו קודם שקידושין עושים גם קהילה, יש גם עוד קהילה. זאת אומרת, החברה של בן נח אסורה על בני נח אחרים באיסור מיתה עם אשת איש. החברה של יהודי כל עוד הוא לא עשה קידושין, לא אסורה על אדם שני עם אשת איש. זה לא אנושי, אבל זה לא אשת איש, כי אין קידושין.

ר' יואל אשר: אבל את הדבר עצמו אנחנו מבינים, כי אצל בן נח כבר עשו, האישה כבר אשת איש. ממילא, אצל יהודי היא עדיין לא אישה.

ר' יצחק: וזו ההלכה. זה רוב המפרשים לומדים כן שהרמב"ם סובר שאפילו ייחוד לעצמו עובר על לא תהיה קדשה, זאת אומרת שפילגש אסורה. והמחלוקת מובאת בשולחן ערוך, והרמב"ם מביא את שיטת הראב"ד שיש אומרים שמותר, ולכאורה למעשה צריך לשאול את הרבנים המקומיים מה הם אומרים.

עד כאן למדנו את היסוד של שני הדברים, קדשין וקדשת, שתי המצוות ומצוות לא תעשה. עכשיו נלמד עוד קבוצה של מילים.

הלכה ג: הגדרת זונה

ר' יואל אשר: עכשיו נלמד הגדרות של מילים. אומר הרמב"ם, **כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת**. עוד לא אמרנו על זה, אבל יש פרשה של עריות, שזה הולך לעמוד בהלכות איסורי ביאה יעמוד שם.

הלכה א' (המשך) – הגדרת "ערה"

ר' יצחק: עכשיו נלמד עוד קבוצה של מילים.

ר' יואל אשר: עכשיו נלמד הגדרות של מילים. אומר הרמב"ם, **"כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת"** - עוד לא נאמר על זה, אבל יש פרשה של עריות, שזה הולך לעמוד בהלכות איסורי ביאה,

ר' יצחק: יעמדו שם ההלכות של זה.

ר' יואל אשר: אבל תראה מה הרמב"ם אומר. הרמב"ם אומר, **"כל שאסר ביאתו בתורה"**, כל מה שהתורה אסרה את הביאה עם הנשים האלה, **"וחייב על ביאתו כרת, והן האמורות בפרשת אחרי מות"** - כל העריות האלה שקראנו במנחה של יום כיפור.

ר' יצחק: הרמב"ם כתב לאנשים שיודעים את כל החומש, אז בוודאי אתה כבר יודע את זה.

ר' יואל אשר: **"הן הנקראין עריות"**, הן נקראות עריות.

אמו. אדם לא יכול להתחתן עם סבתא רבתא שלו עד חוה. כי אפילו אם אם אמו עד מעלה מעלה אסורה.

ר' יצחק: לא, הרמב"ם אומר "אם אם

ר' יואל אשר: אם אמו עד מעלה מעלה אסורה". אני חושב, בגמרא זה קצת מוזר, כי איפה זה נוגע? אבל אפשר לחשוב שברמב"ם... לפי הרמב"ם, הרמב"ם מביא גם הלכות למשיח, זה יהיה נוגע בתחיית המתים. לא,

ר' יצחק: אבל יתכן שהוא חי הרבה, בריאות מופלאה, הוא רוצה להיות עם סבתא רבתא שלו, מדברים על הלכה.

שניה #2: אם אבי אמו – בלבד

ר' יואל אשר: ואם, ואחר כך יש כך, אבי אמו. על זה הוסיפו, פירוש אבי אמו, אבי האם אסור על הבת, הוסיפו אם אבי אמו. אז אבי אמו לא נמצא שם, הוסיפו החכמים שניה אחת, לא עד עולם. ואם אביו.

ר' יצחק: כלומר, אם אבי אמו פירושו, אבא של אבא של אבא שלך. כלומר, הסבתא רבתא שלך מצד האם, בעצם. כן? אבא שלך, סבא שלך, סבתא רבתא שלך.

ר' יואל אשר: כן? אם אבי אמו היא שניה של מה? של אם אמו,

ר' יצחק: נכון?

ר' יואל אשר: אם אמו היא גם מדרבנן.

ר' יצחק: אני לא יודע מה זה בדיוק. זו גזירה. שניה לא אומרת להיות שני, אני לא יודע, יתכן שזו גזירה.

שניה #3: אם אביו – אין לה הפסק

ר' יואל אשר: בסדר, ואם אביו, אם האב,

ר' יצחק: וזו אין לה הפסק. הוא אומר שזה דומה לאם אמו, כך עומד ב... כן. אה,

ר' יואל אשר: זו עוד שניה.

ר' יצחק: אני מבין בשכל הישר, סבתא רבתא, מותר או אסור? בוא תשמע. אז התשובה היא, כפי שאתה אומר, הסבתא רבתא רבתא שעוברת דרך אבא היא כבר רחוקה מדי. בכל מקרה, זה לא נוגע למעשה, זה גם כבר רחוק מספיק. אנשים מבינים הבדל, אבל סבתא רבתא רגילה אסורה.

שניה #4: אם אבי אביו – בלבד

ר' יואל אשר: ואם אביו, אם האב, הוסיפו גם החכמים, פירוש כמו שהאב אסור, ואם האב אסורה, עשו גם הפסק, אלא אם אבי אמו עד למעלה אסורה. ואם אבי אביו בלבד, אם הסבא,

ר' יצחק: אם אבא של אבא שלו, כן,

שניה #5: אשת אבי אביו – אין לה הפסק

ר' יואל אשר: אם הסבא, גם רק אותו דור, ואשת אבי אביו. אשת הסבא היא גם אין לה הפסק, אפילו אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו. כן, בלהה וזלפה תהיינה אסורות על כולנו.

שניה #6: אשת אבי אמו – בלבד

ר' יצחק: ואשת אבי אמו בלבד. כן, זה כמו שראובן נתקל.

ר' יואל אשר: כן, כן. בסדר, כבר... יחי ראובן ואל ימות, כבר מחקו אצל ברכת משה. ואשת אבי אמו בלבד.

כלל בהבדלים בין "אין לה הפסק" ו"בלבד"

תרגום לעברית

ר' יצחק: לא תמיד אצל האב זה לא תמיד, בעצם. האשת... זה הולך כך: אצל האב, כשהאיסור הוא משום אמו, זה נעשה קטן יותר אצל אביו. כשהאיסור הוא משום אביו, האביו הולך לנצח, אבל דרך האם זה רק אחד.

שניה #7: אשת אחי האב מן האם

ר' יואל אשר: ואשת אחי האב מן האם. אשת ה... זה פירושו הדודה, אשת אחי האב, מן האם. ואשת אחי האב... האשה...

ר' יצחק: ואשת אחי האם.

ר' יצחק: כלומר, באופן כללי, קבוצה מהן נקראת עריות.

ר' יואל אשר: "וכל אחת מהן" – והלשון יחיד של זה הוא ערוה. "כגון אם", אדם יהיה עם אמו, או עם אחותו, או עם בתו, נקראת ערוה, "וכיוצא בהן".

ופה לא יעמדו הלכות עריות, אבל כן יעמדו הלכות קידושין. ממילא נוגע על איזו אישה תופסים קידושין. על עריות לא תופסים קידושין.

ר' יצחק: זו הסיבה הגדולה למה הרמב"ם אומר את זה. הוא הולך אחר כך לתת אמירה, "בערוה אין תופסין קידושין", שתדע מהי ערוה.

ר' יואל אשר: ובארבע ההלכות הבאות הרמב"ם יאמר לנו הגדרות של מילים, שאחר כך בהלכה... אני מתכוון הוא כבר אמר לנו פעם אחת, אני זוכר תמיד כשאני הולך לומר את המילה הזו והזו, אני מתכוון לזה ולזה.

ר' יצחק: אני לא זוכר איפה. אני חושב שבסוף פרק ב' הוא אומר כך.

הלכה ב – הגדרת "שניות לעריות"

ר' יואל אשר: אומר הוא הלאה, "ויש נשים אחרות שאסורות מפני הקבלה", הן אסורות כפי שהחכמים קיבלו. זאת אומרת, כי זה איסור מדרבנן.

דיון: הלשון "מפני הקבלה"

ר' יצחק: ה"מפני הקבלה" הוא לשון מזור. לא כתבתי כאן הערה מהפעם הקודמת, כי בדרך כלל קבלה פירושו מקובל, אבל זה לא מקובל, זה איסור דרבנן.

ר' יואל אשר: זה גדר, זה גדר... שניות לעריות הוא תמיד דוגמה לגדר.

ר' יצחק: אז אני לא יודע למה ה

ר' יואל אשר: רמב"ם קורא לזה מפני הקבלה. עשית י"ג לתורה, עומד כגון שניות לעריות, אם אני זוכר טוב את הלשון. משמרת למשמרת.

ר' יצחק: כן, יתכן ש... אני מתכוון עומד גם "וקדשת עצמך במותר לך", דברים כאלה. יתכן שהרמב"ם מתכוון לומר מפני הקבלה, מקבלת החכמים. אתה זוכר שהייתה להם מחלוקת ארוכה האם אפשר לומר "מפי הקבלה", האם יש דבר כזה שתורה שבעל פה נעשית גם כמו קבלה. אז כאן זה אחד המקומות שנראה כן מהרמב"ם אולי, שקבלה פירושו שצריך לקבל מהחכמים, לא שהחכמים קיבלו משה, כי אז זה היה דאורייתא, נכון? זה לא יכול להיות. הוא אומר שיש רמז, אבל זה לא מסתדר, כי רמז לא מעלה ולא מוריד.

ר' יואל אשר: אני חושב שאתה צריך להוציא את הנו"ן, לא "מפני הקבלה" אלא "מפי הקבלה".

ר' יצחק: לא, קודם כל, אני לא מוציא. הטקסט שלנו הוא הטקסט של הרב שילת, שסומכים עליו. אבל "מפי הקבלה" היה יותר גרוע, להיפך, "מפני הקבלה" עדיף.

ר' יואל אשר: לא, בגלל קבלה,

ר' יצחק: שקיבלנו מהמקובלים, מה שקיבלנו. "מפי הקבלה" היה ממש כמו "מפי השמועה", שזה לא מפי השמועה. לכן אולי הוא סובר שזו הגירסה הנכונה. יש באמת שתי גירסאות כאן, אני לא אומר.

המשך הלכה ב – רשימת שניות לעריות

ר' יואל אשר: בסדר. "ואיסורן מדברי סופרים, והן הנקראות שניות". האיסור הוא מדברי סופרים, והן נקראות שניות. מעכשיו שניות לעריות, ליד העריות. זאת אומרת, לכל ערוה הוסיפו עוד. למשל אמו, הוסיפו עוד אחת. אה, הרמב"ם כבר הולך למנות. "וכל אחת מהן", הלשון רבים הוא שניות, והלשון יחיד הוא שניה. "ועשרים אשה הן", עשרים נשים כאלה יש שהן שניות לעריות, "ואלו הן".

שניה #1: אם אמו – אין לה הפסק

כמו שיש אמו, הוסיפו החכמים אם אמו. "וזו אין לה הפסק". על הדין אמו, שעל זה הוסיפו החכמים אם אמו, הם לא רק שמו אם אמו, אלא גם אם אם

ר' יואל אשר: הרמב"ם עשה מספרים,

ר' יצחק: אפשר לומר את המספרים. אז ז' הוא אשת אחי האב מן האם, דהיינו אשת דודך, אבל לא דודך ממש, אלא דודך מן האם. כן? זה אשת אחי האב מן האם. מה הענין בזה? אשת אחי האב אסורה, אבל זה דווקא מן האב. אשת אחי האב מן האם הוסיפו חכמים.

שניה #8: אשת אחי האב – בין מן האם בין מן האב

ר' יואל אשר: זה ה... אבל אשת אחי האב,

ר' יצחק: בין מן האם בין מן האב. הלאה, בתורה כתוב רק אשת אחי האב,

ר' יואל אשר: אבל אשת אחי האם הוסיפו חכמים,

ר' יצחק: כל מיני מהם.

שניה #9: כלת בנו – אין לה הפסק

אחר כך כלת בנו, והתורה כותבת רק כלתו.

ר' יואל אשר: וחכמים הוסיפו גם שניה של בנו, שניה של נכד. וזו אין לה הפסק, אפילו כלת בן בן בנו עד סוף העולם אסורה,

ר' יצחק: עד שתהיה אשת אחד ממנו שניה על יעקב אבינו. זה אומר, יעקב אבינו לא יכול להתחתן עם אשת אף יהודי. למה אומרים כל הזמן יעקב אבינו ולא אברהם אבינו איני יודע. אולי אברהם אבינו עדיין לא היה לו דין ישראל? מבינים את השאלה? אה.

ר' יואל אשר: מעניין. אוקיי, יעקב היו לו שנים עשר ילדים, יש שם כבר כמה סימנים.

שניה #10: כלת בתו – בלבד

וכלת בתו בלבד.

ר' יצחק: זה אומר,

ר' יואל אשר: כלתו אין לה הפסק, כלת בתו רק אותו דור עצמו.

שניה #11: בת בת בנו – בלבד

ובת בת בנו בלבד. זה נכדה. ובת בת בנו.

שניה #12: בת בן בנו – בלבד

ובת בן בנו בלבד. זה מעניין למה חכמים הוציאו את זה. זה לא נוגע, זה לא שייך.

ר' יצחק: במקרה הזה זה שייך, הכל שייך.

ר' יואל אשר: בת בן בנו, יהודי צריך להיות בן מאה שנה כדי להגיע לכזה... נו,

ר' יצחק: אמרתי. תעשה אדם.

ר' יואל אשר: אדם צריך לשמוח, הוא הגיע לגיל מאה, והגיעו עוד מצוות.

ר' יצחק: נין צריך להיות זה. שמעתי פעם על דבר,

ר' יואל אשר: יהודי יגיע לגיל מאה, והוא אומר, אה, הגיעו עוד כמה איסורים. יש לי עכשיו איסור של... כלת בת בנו, כן.

ר' יצחק: בת בת בנו. פעם היו מתחתנים צעירים יותר.

ר' יואל אשר: כן, פעם היה... אצלנו זה נראה מטורף, אבל בזמנים קדומים זה לא היה כך. גיל לא היה גורם כל כך חזק. עשיר יכול היה לקחת ילדה. היום זה יותר דבר נדיר. י"ג...

מחלוקת רמב"ם ורמב"ן: עד היכן הולך האיסור אצל נכדים?

ר' יצחק: דרך אגב, יש מחלוקת. רואים, הרמב"ן אומר שבת בת בנו גם אסורה. הרמב"ם חידש שזה הולך רק עד הנכדה שלה. זה תלוי איך מבינים את הסברות, הרעיון. אם זה צריך להיות ראה בהלכה למעשה, זה כל כך נוגע למעשה. בשולחן ערוך כתוב דווקא שאסור. צריכים לדעת, אם למישהו יש נין מבנו, לפי הרמב"ם מותר, אבל לפי הרמב"ן, וכך פוסק שולחן ערוך, זה אסור.

ר' יואל אשר: צריכים לזכור את ההלכה. י"ב. אנחנו מחזיקים, י"ב. י"ב.

שניה #12 (חזרה): בת בן בנו בלבד

י"ב בת בן בנו בלבד, הנכדה שלו, בת בן בנו.

שניה #13: בת בתו – בלבד

י"ג הוא בת בתו בלבד, מין אחר של נין.

שניה #14: בת בן בתו – בלבד

י"ד הוא המין האחר של נין, ובת בן בתו בלבד. בנות,

ר' יצחק: כן. וי"ד הוא מה? בת בן בתו. כן. טוב מאוד. אז אלה כל מיני הנכדים? כל מיני הנכדים האלה, בעצם, הרמב"ם מחזיק שהולך רק עד הנינים.

ר' יואל אשר: רק אותו דור,

ר' יצחק: כן. נינים, כן? זה הולך כמעט ארבעה דורות. בת בן בתו.

שניה #15: בת בן בן אשתו – בלבד

ר' יואל אשר: ובת בן בן אשתו.

ר' יצחק: ט"ו. ט"ו הוא מה?

ר' יואל אשר: נכדה חורגת. זה פירושו בת בן בן אשתו.

הלכה ב (המשך): רשימת השניות

ר' יואל אשר: י"ג הוא המין האחר של נין.

ר' יצחק: בת בן בתו בלבד. וי"ד הוא מה? ובת בן בתו טוב מאוד. אז אלה כל מיני הנכדים? בעצם הרמב"ם מחזיק שהולך רק עד הנכדים שלה. הנכדים שלה, זה הולך ארבעה דורות כביכול. ובת בן בתו.

ר' יואל אשר: ובת בן בן אשתו.

ר' יצחק: ט"ו. ט"ו הוא מה?

ר' יואל אשר: נכדה חורגת. זה פירושו ובת בן בן אשתו בת הנכד של האשה.

ר' יצחק: בדרך זכרים. וט"ז הוא הנכדה שלה של אשתך, כביכול.

ר' יואל אשר: דרך הנשים, דרך בת בת. וי"ז הוא כלפי מעלה, אם אבי אבי אשתו אם של...

ר' יצחק: אם אבי אשתו כן?

ר' יואל אשר: אם של אם של אבי אשתו, כן.

ר' יצחק: ואם, אם...

ר' יואל אשר: י"ח. י"ח הוא שלושה דורות של נשים: ואם אם אשתו. י"ט הוא ואם אב אם אשתו.

ר' יצחק: עוד דרך, כן? מה זה אומר? אם אבי חמיו. וכ' הוא ואם אב אשתו זה אומר מין של חמיו, אם אבי חמיו. עכשיו,

שניות שאין להן הפסק

ר' יואל אשר: הרמב"ם מסכם. השניות שאין להן הפסק הן ארבע. יש ארבעה מיני שניות שאין להן הפסק, שהולכות עד. אם האם עד למעלה, אין חילוק כמה דורות האמהות.

ר' יצחק: אתה רחל, מה שלא יהיה, אתה חוה.

ר' יואל אשר: כמו שאתה אומר. ואם האם, ואם האב עד עד למעלה. ואשת אבי האב, אשת אבי האב, זה פירושו אשת הסבא עד למעלה, ואשת בן בנו עד למטה. הארבעה אין להן הפסק.

ר' יצחק: וכל האחרים שמנה,

ר' יואל אשר: השישה עשר האחרים הם רק ארבעה דורות.

שניות לעריות – הטעם לאיסור קרבה

ר' יואל אשר: אלה עריות, ואחר כך שניות לעריות. זה אומר, שניות לעריות הן מאותה קטגוריה, שיש ענין של עריות, שיש איסור כקרבת משפחות.

ועכשיו הולך הרמב"ם למנות עוד איסורי ביאה, אבל מה שלא אסור כי זו קרובה קרובה. ובמורה נבוכים הרמב"ם מסביר שזה מין איסור אחר.

ויבמה, יבמה שלא קיבלה יבום, השביעית היא יבמה שלא קיבלה יבום, שהתחתנה לזר, ועדיין רשות היבם עליה, יש לה עדיין זיקה, כך נקרא בהלכות יבום, היא עדיין משועבדת, היא עדיין לא עשתה מצות יבום או חליצה, והיא הלכה והתחתנה עם זר.

ר' יצחק: זה אומר איסור לאו.

דיון: איך הרמב"ם סופר תשעה?

ר' יואל אשר: רציתי לומר קצת מעניין,

ר' יצחק: הרמב"ם אומר ש

ר' יואל אשר: שנישאת לזר, היה צריך לומר יבמה לזר.

ר' יצחק: יש רק כאן... לא, חסר לי. זה אומר...

ר' יואל אשר: לא, זה הולך להבא. עם דברי סופרים, תשעה הם זה הכל ביחד.

ר' יצחק: כן. אתה מתכוון כך? לא. חלוצה ונתינים אתה מתכוון כך? אולי צריכים לספור את זה.

ר' יואל אשר: אולי לא ספרתי נכון.

ר' יצחק: וצריכים לעשות פצוע דכא וכרות שפכה שני אחרים, או עמוני ומואבי שני אחרים. צריכים לראות איך הרמב"ם סופר במקומות אחרים. הוא סופר? מיישבו סופר כאן? אני לא רואה איך הוא סופר. אה,

ר' יואל אשר: הוא דווקא עשה כך.

ר' יצחק: מה צריכים לחלק? קודם הוא לא סיים כך?

ר' יואל אשר: אה, גרושה וזונה וחללה זה שלוש.

ר' יצחק: וכאן צריכים לא לחלק? מה זה? למה לא לחלק גרושה?

ר' יואל אשר: אני לא יודע. אפשר לחלק בדרך הזו.

ר' יצחק: לא ברור מה החלוקה.

ר' יואל אשר: זה לשון המשנה, יש תשעה או מה?

ר' יצחק: לא, אני מתכוון שהרמב"ם עצמו עשה את המספר. לכן קשה לי יותר להבין איך הוא ספר.

ר' יואל אשר: אבל אולי צריכים כן ללמוד חלוצה ונתינים? זה עם דברי סופרים.

ר' יצחק: זה אומר אחרת. זה אומר... נכון,

ר' יואל אשר: זה לא על... ה"תשעה הם" עולה על המילה איסורי קדושה.

ר' יצחק: לכאורה. אז איך סופרים? איך יכול להיות שהרמב"ם אומר מספר ולא יודעים איך לספור? בואו נראה. רב לחם משנה. אה, הלחם משנה שואל כבר את הקושיא. הלחם משנה כבר לא ידע איך לספור. אולי היד פשוטה יודע איך לספור? לא ברור, מאוד מוזר. בואו נראה. אלמנה, גרושה, זונה, כך הוא סופר. למה? צריכים לספור איך הרמב"ם לומד מצוות. אולי צריכים לראות במנין המצוות.

ר' יואל אשר: איך הרמב"ם סופר.

ר' יצחק: אה, לראות באיסורי ביאה. אה, הוא אומר כך, כך צריכים לספור, כי הרמב"ם במנין המצוות הוא מונה אלמנה לכהן גדול

ר' יואל אשר: ואיסורי קדושה גם שתיים.

ר' יצחק: ממילא, זו היתה קושיית הלחם משנה, שאו יש שבע או אחת עשרה. יוצא שצריכים לעשות לכאורה כך. נעשה כך.

ר' יואל אשר: אז הפשט הוא שאף על פי שהפסוק הוא לשון אחת, "גרושה וזונה וחללה לא יקח", אבל הרמב"ם מונה את זה בנפרד.

ר' יצחק: המספרים לא מתעדכנים כאן. אוקיי, אני יודע. בכל מקרה, יוצא שצריכים לעשות כך, ואז יש תשעה. אוקיי.

הלכה ה — איסורי דרבנן: חלוצה ונתינים

שהאיסור של קרבה הוא שאדם לא יגור עם אדם שקרוב מאוד אליו, מסתובב אצלו בבית, קל מאוד להתחתן. זה מין איסור אחד. אבל כאן יש מיני איסורים אחרים שאסורים מסיבות אחרות. זה נקרא איסורי קדושה.

ר' יצחק: כן, העניין הוא, זה הטעם, אבל זו רמה אחרת, אין כרת. עריות יש כרת, שניות אין כרת, איסורי דרבנן אין להם שום דבר בכרת.

עכשיו נלמד מ... ושוב, ההלכות של כל העריות האלה

ר' יואל אשר: צריכים ללמוד בהלכות איסורי ביאה.

ר' יצחק: לא, אמרתי, עצם האיסור, כל הפרטים של זה, הלכנו קצת מהר, זה לא לגיטימי מה שעשינו. אף אחד לא יוכל לזכור מהשיעור הזה אילו סבתות אסורות ואילו לא, אילו על... עדיף לפני שהולכים לסבתא

ר' יואל אשר: שיכנסו למכשול.

ר' יצחק: אבל סתם כך, שוב, הרמב"ם מביא את זה רק כי הוא הולך אחר כך להשתמש במושג "שניה", בהלכות קידושין צריכים לדעת את זה. העיקר הוא, כשנלמד הלכות איסורי ביאה, שם נכנס יותר להגדרות של אילו מיני שניות יש ולמה.

הלכה ד — איסורי לאוין / איסורי קדושה

ר' יואל אשר: עכשיו, הרמב"ם עדיין באמצע לתת את ההגדרות. אחר כך הוא יאמר על אילו מהן למשל תופס קידושין וכן הלאה. עכשיו,

ר' יצחק: חוץ מזה יש מין חדש של לאו.

ר' יואל אשר: אומר הרמב"ם, "כל שאסר ביאתו בתורה ולא חייב עליו ביאתו כרת", כל דבר שהתורה אסרה את הביאה, אסור לגור עם אותה אשה, אבל אין חיוב כרת, זה רק אסור בלאו.

ר' יצחק: נקרא "איסורי לאוין". "ועוד נקראין",

ר' יואל אשר: יש עוד דרך איך קוראים להם, הרבה פעמים קוראים להם "איסורי קדושה". זה אומר לא איסורי קרבה, אלא איסורי קדושה. זה אומר, בגלל רמת הקדושה, בגלל זה האיסור. "ותשעה הם", אלה תשעה מיני איסורים. "ואלו הן" — כן, ברור שכהן גדול כל כך קדוש שהוא אסור אפילו באלמנה. אה,

ר' יצחק: זה אומר איסורי קדושה? אבל כולם כאלה? כן, כן. אהה,

רשימת איסורי קדושה

ר' יואל אשר: אז רואים שישראל אפילו ממזר אסור. "ואלו הן אלמנה לכהן גדול". כהן גדול יש לו את הרמה הגבוהה ביותר של קדושה, שהוא לא יכול להתחתן אלא "והוא אשה בבתוליה יקח", הוא יכול להתחתן רק עם בתולה, לא עם אלמנה.

כהן הדיוט הוא רמה חלשה יותר של קדושה, הוא לא יכול להתחתן עם גרושה או זונה או חללה. חללה פירושה מי שנולדה מאיסור ביאה, מאיסורי קדושה, בין לכהן גדול בין לכהן הדיוט. הגרושה אסורה לכהן גדול וגם לכהן הדיוט. זה אומר, אלמנה מותרת לכהן הדיוט, וגרושה אסורה לשניהם, כל מיני הכהנים.

ול ישראל אלמנה, גרושה, או זונה, חללה, לא אסורות. אבל מה כן אסור לבן ישראל? ממזרת, מי שנולדה מאיסורי עריות, לבן ישראל. וכן בת ישראל לממזר, בת ישראלית לא יכולה להתחתן עם זכר ממזר.

הלאה, בת ישראל לא יכולה להתחתן עם עמוני ומואבי. זה אומר, כהן בוודאי לא, אבל אפילו בת ישראל, שיש לה רק את הקדושה הבסיסית, לא יכולה להתחתן עם עמוני ומואבי.

ובת ישראל לא יכולה להתחתן עם פצוע דכא וכרות שפכה. גם באיזה מקום שיעמוד, כנראה בהלכות איסורי ביאה יעמוד יותר ברור מה זה אומר, מין מום בגוף, שאיברי ההולדה פגומים, לא יכולה בת ישראל להתחתן איתם.

אדם לא יכול להתחתן עם גרושתו אחר שנישאת לאחר. יש הלכה, אם אדם גירש את אשתו, הוא יכול להחזיר גרושתו רק לפני שקיבלה קידושין מאיש אחר. וזה איסור קדושה, זה אומר רק איסור לאו.

ר' יואל אשר: זה פירושו לא אלמנה, אלא משהו מין אחר של בעולה, מי שנעשתה אנוסה. כן, אני מתכוון אנוסה לכהן גדול.

ר' יצחק: כן. הרמב"ם אומר בעולה. למה הוא אומר בעולה? בעולה לכהן גדול. זה אומר, לא בתולה, שכתוב בתורה בתולה, אבל לא כתוב "לא בתולה", אין את המילה הזו. אלמנה, למה אלמנה כן? איך כתוב אלמנה?

ר' יואל אשר: משהו: הרבי שליט"א מתכוון בעילה לא עם קידושין? לא אלמנה ולא גרושה.

ר' יצחק: אלא סתם בעילה. היא לא בתולה כהלכה. כן, זה הפירוש. אבל למה זה נקרא אחרת? צריכים ללמוד.

ר' יואל אשר: "והוא אשה בבתוליה יקח" זו מצוות עשה, ואין על זה לאו.

ר' יצחק: למה אלמנה כן אז?

ר' יואל אשר: לא כתוב מפורש אלמנה? אני לא זוכר.

ר' יצחק: משהו: פשוט עם הארץ, כתוב מפורש אלמנה, כן? אני לא זוכר.

ביאור הרמב"ם: לאו הבא מכלל עשה

ר' יואל אשר: איני זוכר. אתה זוכר. משא עולם. אה, הרמב"ם הולך לומר. אה, כך אומר הרמב"ם: **"לפי שלא נאמר באלו לא יבוא או לא יקח"**, במצרי ואדומי לא כתוב לשון לאו, אלא כתוב בלשון עשה. **"אלא מכלל שנאמר דור שלישי יבוא להם"**, כתוב בתורה במצרי ואדומי **"דור שלישי יבוא להם"**, זה לאו הבא מכלל עשה, פירושו שזה עשה, ש**"אתה למד"** — משם אתה לומד — **"שדור ראשון ושני לא יבוא"**, אלא דור שלישי יבוא.

ואותו דבר בעולה, **"ומכלל שנאמר והוא אשה בבתוליה יקח, אתה למד שאינה בתולה לא יקח"**. מי שאינה בתולה לא יקח, ולא הבא מכלל עשה **הרי הוא כעשה**.

מה שאין כן אלמנה, אני לא זוכר אלא לאו הבא מכלל עשה.

ר' יצחק: אבל כתוב כן מפורש. זה אני שואל.

ר' יואל אשר: איפה כתוב? אלמנה לכהן גדול, איפה כתוב? בוא נראה את הפסוקים האלה שם.

ר' יצחק: הוא לא מביא את השאלות שלנו. הוא לא מסביר לי.

ר' יואל אשר: בוא נלך לראות את הפסוקים האלה.

מציאת הפסוק בפרשת אמור

ר' יצחק: אלמנה לכהן גדול? אלמנה לכהן גדול? אני לא יודע. מה אני צריך לראות? איסור אלמנה לכהן... כתוב בפירוש? נו, בוא ננסה לזכור. אשה גרושה ואלמנה... כן, כתוב בפירוש. למה אתה רוצה? כתוב בפירוש, לא כתוב באלמנה. פרשת אמור, לא זכרתי. זה התירוץ.

ר' יואל אשר: הרבה פעמים כשיש רמב"ם קשה אפשר לראות בחומש, החומש מסביר.

ר' יצחק: זו בושה שלא זכרתי שכתוב בפירוש. אוקיי.

ר' יואל אשר: בוא נראה. נפלא. עד כאן.

ר' יצחק: נגמר פרק א'.

ר' יואל אשר: אז עכשיו הולך הרמב"ם לומר, סיימנו עם הדאורייתא, יש גם איסורי ביאה מדרבנן.

ר' יצחק: נכון. מה זה?

ר' יואל אשר: יש כך,

ר' יצחק: חלוצה. החלוצה. כן,

ר' יואל אשר: אשה שקיבלה חליצה. כן. כתוב שיבמה שבמקום יבום עשו חליצה, **הרי היא כגרושה**, היא מקבלת את הדין כמו גרושה.

ר' יצחק: היא נראית דומה לגרושה.

ר' יואל אשר: נכון, דומה. גרושה כתוב שהיא כבר היתה אשת משהו. היא גם כבר היתה כמו משהו, היא כבר היתה לה זיקה ליבם, אז היא כמו כגרושה, **והיא אסורה לכהן מדברי סופרים**. זה מריח כמו גרושה, מי שיש לה ריח הגט.

אצל נתינים, יש ממזרים. ממזרים פירושו מי שיודעים שהוא נולד מאיסור ביאה, למשל, ממי שהתחתן עם אשת איש. אבל נתינים הם כאלה ספק ממזרים.

ר' יצחק: הרמב"ם אומר כאן שהוא לא יגיד לנו מה זה.

ר' יואל אשר: תראה, **"והנתינים הרי הן כממזרים אחד זכרים ואחד נקבות"**, מה פירושו, הבן והבת יהיו ממזר או ממזרת, **"ואיסורים מדברי סופרים"**. אה, אתה תוהה מה פירוש המילה נתינים? **"ובהלכות איסורי ביאה יתבאר לך מה הם הנתינים"**. הוא מחזיק אותך במתח. אתה צריך לסיים ספר נשים, אתה צריך לחכות עד ספר קדושה.

ר' יצחק: אוקיי.

דיון: למה הרמב"ם שם דרבנן בנפרד?

ר' יואל אשר: אבל מעניין, הדרבנן הם גם כמו לאוין, כי לאו מדרבנן, זה איסור מדרבנן, זה לא עשה מדרבנן. למה הוא שם עשה בנפרד?

ר' יצחק: זה כלום. אני לא יודע למה הוא שם את זה שם. לא ברור.

ר' יואל אשר: צריכים להבין. אולי כי זה נוגע אחר כך בהלכה איך הוא יאמר אם יש קידושין או לא.

הלכה ו — איסורי עשה

ר' יצחק: אומר הוא,

ר' יואל אשר: **"ויש שאיסור ביאתן בעשה"**, שאיסור הביאה הוא במצוות עשה, **"ואינן מחייבי לאוין"**. **"ושלשה הן"**, יש שלושה כאלה. **"מצרי ואדומי"**, ואדומי הוא רק **"דור ראשון ודור שני"**. אה, לא, דור ראשון ודור שני הולך על שניהם, מצרי ואדומי. דור ראשון ודור שני, זה פירושו שהדור השלישי כבר יבוא בקהל ה', **"אחד זכרים ואחד נקבות"**. **"ובעולה לכהן גדול"**, מי שכבר נבעלה לכהן גדול. זה פירושו לא אלמנה, אלא אולי מין אחר של בעולה, מי שנבעלה.

דיון: בעולה לכהן גדול — למה בעולה שונה מאלמנה?